

Objem zvoka

Časopis TIM-a za polžev vsadek, Center za sluh in govor Maribor, Vinarska 6, Maribor

UVODNA BESEDA

Milan Brumec, Center za sluh in govor Maribor

Cenjeni bralci!

Pred vami je 14. številka časopisa, v katerem je pestra vsebina, tako da bo zagotovo vsak našel nekaj zase. Slika na naslovnici že malo "zamuja". Vedno se mi to dogaja. Najprej si za naslovnico izberem fotografijo, ki se ujema z letnim časom izida časopisa (zimsko fotografijo vinograda pod Kalvarijo za to številko), nato se počasi vrstijo članki in polnijo strani; ko je že skorej vse nared za tisk, ugotovim, da zunaj pravzaprav vse cveti in brsti. Slike nisem zamenjal, saj sem ugotovil, da uvodna fotografija prikazuje čas nastajanja in ne izida številke.

Prijetno branje.

VSEBINA

Polžev vsadek	2
Iz zgodovine surdopedagogike v Sloveniji	3
Individualiziran program za gluhe in naglušne učence	6
Timsko sodelovanje strokovnjakov in zavodov kot nujni pogoj uspešne inkluzije otroka s posebnimi potrebami	10
Odrasli uporabniki PV	11
Novo šolsko leto, novi izzivi	14
Razmišljanje sliščega	14
Slikanica kot pripomoček jezikovnega razvoja otrok s PV	16
Govorni nastop - Moj aparat	18
Intervju z Rokom Korentom o njegovem govornem nastopu	19
Mojca raziskuje, sprašuje...	20
Novičke	21
Splošni pogoji za zavarovanje osebnih slušnih aparatov	22

Informacije

Z vašimi vprašanji se lahko obrnete na člane Tima za polžev vsadek. Centra za sluh in govor Maribor.

Tel: 02/228 53 40
02/228 53 46 (amb.)
02/228 53 44 (šola)

Fax: 02/228 53 63

E-mail:

nada.hernja@guest.arnes.si
alenka.werdonig@guest.arnes.si
diana.ropert@guest.arnes.si
sergeja.groegl1@guest.arnes.si
irena.furjan1@guest.arnes.si
milan.brumec@guest.arnes.si

Spletna stran:

<http://www.z-csg.mb.edus.si/>

Časopis izdaja Center za sluh
in govor Maribor - Tim za polžev
vsadek, Vinarska ulica 6, 2000
Maribor

Direktorica Tanja Majer

Odgovorna urednica Nada Hernja
Lektorirala Tjaša Burja
Uredil in za tisk pripravil
Milan Brumec

Časopis je brezplačen in izhaja
v nakladi 500 izvodov. Na leto
izidejo 3 - 4 številke. Tisk plačata
podjetji Cochlear in MED-EL.
Poštino plačata podjetji Audiovox
in Widex.

POLŽEV VSADEK

Milan Brumec, Center za sluh in govor Maribor

SLUH IN NJEGOVA IZGUBA

Zvok iz okolice potuje v uho, kjer se spremeni v takšno obliko, da ga naši možgani prepoznajo. Zvočno valovanje iz okolice potuje od zunanjega v srednje uho, kjer povzroči nihanje bobniča. Preko slušnih koščic se valovanje prenese do polža, v katerem lasne celice pretvarjajo mehanske vibracije v šibke električne impulze, ki jih slušni živec prenese do možganov. Ko je ta pot ovirana, slabše ali nič ne slišimo. Kadar slišimo slabše, smo naglušni in si pomagamo s slušnimi aparati. Če niti s slušnimi aparati ne slišimo, smo gluhi. V tem primeru nam morda lahko pomaga polžev vsadek.

KAJ JE POLŽEV VSADEK?

Polžev vsadek je elektronska naprava, ki zvok iz okolice pretvarja v električne impulze, ki jih možgani lahko "razumejo". Polžev vsadek je sestavljen iz zunanjega in notranjega dela.

Zunanji deli polževega vsadka:

- mikrofoni: sprejema zvoke iz okolice; nameščen je za ušesom (na procesorju) ali na oddajniku;
- procesor signalov: majhen računalnik, ki signal iz mikrofona spremeni v električne impulze; vsi novejši modeli so že zauheljni;
- oddajnik: plastičen obroč z navitjem in magnetkom; prenese signal iz procesorja govora v

sprejemnik (notranji del).

Notranji del polževega vsadka:

- sprejemnik: sprejema signale iz oddajnika in jih razporeja na polje elektrod; vstavljen je pod kožo za ušesom;
- polje elektrod: nameščene so v polžu; preko njih se električni impulzi prenesejo na slušni živec.

ALI S POLŽEVIM VSADEKOM TAKOJ SLIŠIM?

Ne! Po operaciji, ta običajno traja od 2 - 3 ure, ostane pacient do enega tedna v bolnišnici, dalje pa okreva doma. Večina se v tem času počuti normalno. Po približno mesecu dni mu strokovnjaki na kliniki dodajo še zunanje dele polževega vsadka, pri čemer je potrebna prva nastavitev procesorja govora glede na njegove individualne potrebe. Nastavitev ni enkratno dejanje. Na začetku so nastavitve bolj pogoste, kasneje pa enkrat letno, oz. po potrebi. Napredek in uspeh sta odvisna od mnogih dejavnikov, predvsem od tega ali je gluha oseba že slišala, ali pa je gluha od rojstva. Na vsak način pa polžev vsadek pomeni lažjo orientacijo gluhe osebe in olajšano pot pri učenju poslušanja in govora. Sama vstavitve polževega vsadka ni dovolj za uspešno pridobivanje slušno-govornih sposobnosti, zato uporabnike usmerimo v rehabilitacijo.

IZ ZGODOVINE SURDOPEDAGOGIKE V SLOVENIJI

Nada Hernja, Center za sluh in govor Maribor

Zgodovino surdopedagogike proučuje le malo strokovnjakov. Najvidnejši zapisovalec in iskalec podatkov na tem področju je Bogo Jakopič, dolgoletni slavist in surdopedagog iz Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana. Ta izbor je nastal na podlagi podatkov iz knjige Pota do besede, avtorjev Jakopič-Savič.

Razvoj šolstva za gluhe v Sloveniji je bil odvisen od življenjskih razmer slovenskega naroda, ekonomskih, prosvetnih in kulturnih vplivov. Označujejo ga posamezni poskusi naprednih slovenskih učiteljev, privatne iniciative in ustanavljanje zavodov cerkvenih krogov.

Zgodovina surdopedagogike v Sloveniji pozna štiri obdobja:

1. poskusi posameznih učiteljev pri izobraževanju gluhih;
2. oblikovanje prvih privatnih zavodov za gluhe v organizaciji predvsem verskih krogov (Šola za gluhoneme deklice v Šmihelu pri Novem mestu, Zavod v Gorici in v Ljubljani 1900);
3. ljubljanski zavod kot pokrajinski kranjski zavod do 1945;
4. regionalna razporeditev zavodov od leta 1945: v Ljubljani, Mariboru, Portorožu.

Med prvimi slovenskimi učitelji, ki so poučevali gluhe učence, je potrebno omeniti Antona Pagona, Antona Tomana, Valentina Staniča, Antona Jarca in Janeza Koprivnika.

Anton Pagon se je rodil v Solkanu leta 1790 in je poučeval na normalki v Gorici. Poleg rednih učencev je poučeval tudi devet gluhonemih učencev iz Gorice in okolice. Pri tem je

uporabljal naravne kretnje za pojasnjevanje pojmov.

Anton Valentin Toman, rojen 1802 v Vipavi, je bil učitelj v Kanalu in Gorici. Znan je po datek, da je imel 3 gluhe učence.

Valentin Stanič je ustanovitelj goriškega zavoda za gluhe in spada med surdopedagoge, ki so največ storili za gluhe v Slovenskem primorju. Rojen je bil 1774 v vasi Bodrež blizu Kanala. Višjo šolo je končal v Salzburgu (latinščino in bogoslužje). V svoji prosvetni dejavnosti je organiziral šole, skrbel za knjige ... 1819. je prišel v Gorico, kjer je bil od 1828. šolski nadzornik in ustanovil zavod za gluhe otroke. Organiziral je javne izpite gluhih učencev.

Anton Jarc, rojen 1813 v Ajdovcu na Dolenjskem, je šolanje iz teologije nadaljeval na Dunaju. Postal je profesor filozofije na ljubljanskem liceju, kamor je takrat spadala tudi pedagogika. Jarc je v ta sklop vnesel tudi predavanja iz surdopedagogike. Leta 1846 je imel ciklus predavanj s področja metodike izobraževanja gluhih, ki mu je prisostvovalo 16 študentov zadnjih treh letnikov študija filozofije in teologije.

Markantna osebnost v zgodovini slovenske surdopedagogike je bil profesor učiteljskega v Mariboru, **Janez Koprivnik**, ki je leta 1887 naredil strokovni izpit pred cesarsko-kraljevo komisijo v Gradcu in dobil naziv strokovni učitelj za poučevanje gluhih. Leta 1888 je objavil knjigo »Gluhomutec in nja obrazovanje«, ki je bil priročnik

učiteljem, kako naj ravnaajo z gluhih otrokom v redni šoli. To je bilo potrebno zato, ker je obstajal predpis, po katerem so lahko učitelji sprejeli v redno šolo tudi gluhe otroke.

Posamezni poskusi šolanja gluhih otrok in njihovi javni izpiti so opozorili na potrebe, možnosti in problem gluhih v posameznih pokrajinah. Seznanitev javnosti o obstoju posebnih zavodov za gluhe v monarhiji je vzpodbudila razmišljanje o ustanovitvi le-teh tudi na Slovenskem.

Zavod za gluhe otroke v Gorici sodi med najstarejše zavode, ki so bili ustanovljeni na tleh s slovenskim prebivalstvom. Ustanovitvi so ga slovenski učitelji. Ustanovitvi je botrovalo dejstvo, da je bilo na Primorskem veliko gluhih, ki niso mogli biti sprejeti v provincialne zavode v avstro-ogrski monarhiji in so ostajali doma. V tem zavodu so poučevali v slovenskem in italijanskem jeziku. Začetek pouka je zabeležen 10. novembra 1840. Program in načrt dela je vseboval cilje:

- naučiti učence, da spoznajo sebe in svoje dolžnosti kot kristjani in državljani;
- naučijo naj se govora;
- naučijo naj se neke obrti, s katero se bodo kasneje preživljali.

Šola je trajala 6 let, za tiste, ki so se želeli bolje izobraziti v svojem poklicu, pa 8 let. Čeprav je konzistorij odločil, da se učenci učijo po govorni metodi, se je pouk odvijal po znakovni metodi. Samo nekateri boljši učenci in tisti z boljšimi ostanki sluha, so se učili po govorni metodi, ki je bila končno sprejeta 1884. leta. V šolo so sprejemali otroke z vse

Primorske z dopolnjenimi 7 leti, a ne starejše od 12 let. Zavod je opravljal svoje poslanstvo vse do prve svetovne vojne, ko je za nekaj časa prenehal delovati. Leta 1919 je s saint-germanskim mirom pripadel Italiji.

Zavod za gluhoneme deklice v Šmihelu so ustanovili 1886. leta za 7 učenk; v njem so častne sestre de Notre Dame poučevale v slovenskem jeziku. Razvil se je v 6-razredno šolo, ki je sprejela tudi do 30 učenk iz vse Slovenije. To so bili predvsem otroci siromašnih kmetov, ki so jih na šolanje napotili župniki.

Šola za gluhe v Šmihelu je 4 leta delovala kot privatna samostanska šola, 1890 pa je dobila pravico javnosti, ko je skrb zanjo prevzela deželna vlada. Organizacija pouka je kot kaže bila podobna tisti v Gorici. Od tam so prišle redovnice, ki so bile seznanjene z organizacijo in metodami dela z gluhi. Načrt in program te šole nista ohranjena. Na osnovi pedagoške dokumentacije je razvidno, da so v zadnjih razredih učili artikulacijo, glasoslovje, izgovorjavo z branjem in pisanjem, verouk, računstvo, zgodovino, zemljepis, spoznavanje narave, lepopis, risanje, ročno delo in gospodinjstvo. Temu predmetu so posvečali največ pozornosti, saj so gluhe deklice pripravljali za gospodinje, hišne pomočnice in delavke.

Delovala je 18 let, še nekaj let po ustanovitvi Zavoda za gluhe dečke in deklice leta 1900 v Ljubljani.

Zavod za gluhoneme v Ljubljani je po ustanovitvi prvih 5 let (1900-1905) deloval kot privatni zavod.

Ustanovitvi zavoda so šle na roko nekatere okoliščine: tedanji šolski zakon, kjer je splošna šolska obveznost veljala tudi za nepolnočutne otroke. Ko je

tedanji šolski svet popisal gluhe otroke, je ugotovil, da jih je 128. Vendar so se mnenja državne šolske administracije in predstavnikov Kranjske razhajala. Različni so bili pogledi o tem, ali naj bo zavod ustanovni (privatni) ali pokrajinski; ali naj sprejema le otroke Kranjske ali širše Slovenije; ali naj sprejema le fante ali tudi deklice. Razpravo je prekinilo ministrstvo za bogočastje in pouk z Dunaja z razpisom januarja 1895, ki je pooblastilo pokrajinsko vlado za ustanovitev zavoda za gluhe otroke obeh spolov kot zavod privatne narave. Zavod so zgradili na Zaloški cesti 5. Svečano odprtje je bilo 28. oktobra 1900. Zgradili so ga s sredstvi **Ignacija Holzapfla**. Zavod je leta 1905 postal državni zavod.

Njegove naloge so bile:

- da gluhoneme otroke ženskega in moškega spola versko in moralno vzgaja ter izobražuje;
- da jih pripravlja za razne poklice;
- da učitelje osnovnih šol poučuje specifične metode o izobraževanju gluhonemih, s čimer je zavod sočasno dobil tudi pravico pripravljati učitelje za gluhe.

V organizacijskem statutu zavoda je rečeno, "da sprejemajo gojence vsako drugo leto in to samo one, ki so gluhi ali toliko naglušni, da glasovnega govora ne zmorejo po redni poti, da so stari med 7 in 12 let, da so sposobni za pouk, kar bodo s posebnim sprejemnim izpitom pred komisijo lahko potrdili, kakor da so tudi telesno zdravi". Prvi dve leti je bilo sprejetih 26 učencev. Zavod je imel ravnatelja, veroučitelja, odrejeno število učiteljev in hospitantov ter učitelja za ročno delo. Ravnatelja in učitelje je nastavljala pokrajinska vlada. Učna metoda je bila glasovno-jezična, pisno izražanje so gojili

vsa leta šolanja. Naravno kretnjo so smeli uporabljati le, če je imela praktično korist kot prvo sredstvo sporazumevanja ali kot pomožno sredstvo za pojasnitev pojmov in izpraševanje. Učni jezik je bil slovenski. Statut in hišni red je pripravil prvi ravnatelj zavoda **Štefan Primožič** po vzorcu dunajskega zavoda.

Leta 1905 je zavod postal državni. Pozitivna poročila o delu zavoda so botrovala temu, da se je povečal vpis. Od 1907. leta je zavod vodil **Fran Grm**, ki je na tem mestu ostal vse do leta 1939. Med njegovim vodenjem je zavod doživel svojo »zlato dobo« in postal eden najbolj urejenih zavodov za gluhe v takratni Jugoslaviji. Življenje v zavodu se je odvijalo po organizacijskem statutu, ki je urejal pouk in nadzor nad zgradbo ter imetjem. Uradni jezik je bil nemški, pouk pa je bil v slovenskem jeziku. Nekateri učenci so v zavodu bivali brezplačno, za druge so plačevali starši. Za gluhe iz Štajerske in Primorske je bil zavod predaleč, zato so se šolali v Gorici, Gradcu, Celovcu. Zavod je med prvo svetovno vojno zasedla nemška vojska in ga uporabila za vojašnico ter kasneje vojno bolnišnico.

Po vojni je zavod doživel vrsto administrativnih sprememb. Okrožja so se stalno spreminjala, vse dokler zavoda ni prevzelo Ministrstvo za socialno politiko iz Beograda in nato ustanovljena ljubljanska oblast. Po popravilu zgradbe, obnovi inventarja in vrta je prišlo do problema prenatrpanosti zavoda, saj so se vanj usmerili tudi otroci iz Štajerske.

Po drugi svetovni vojni so nastale kvalitativne družbene, socialne in prosvetne reforme. Zelo se je povečalo število učencev, ki se je sukalo okoli števila 155. Leta 1950 se zavod preimenuje

v **Zavod za gluho mladino.**

V letih po vojni se je pospešeno razvijala avdiologija, pridobivati so začeli prve aparature. Prvih deset slušnih aparatov znamke **Audium** je zavod prejel od sveta za ljudsko zdravstvo in socialno politiko leta 1952. Aktivna je bila izmenjava znanj z obiski tujih strokovnjakov in izobraževanjem domačih učiteljev v tujini. Poglobljalo se je sodelovanje z ORL kliniko.

V letih 1963-64 so intenzivno preučevali verbotonalno metodo. Surdopedagogi so aktivno pridobivali visoko strokovno izobrazbo na novoustanovljeni Fakulteti za defektologijo v Zagrebu. Leta 1964 se je zavod preimenoval v **Zavod za usposabljanje slušno in govorno prizadetih**, leta 1974 pa večji del na Vojkovi 74 v TOZD **Center za rehabilitacijo sluha in govora**.

Zavod za korekcijo sluha in govora Portorož je bil ustanovljen leta 1945, namenjen za usposabljanje gluhih otrok Primorske, saj je goriški zavod ostal zunaj jugoslovanske meje. Prvi ravnatelj je bil surdopedagog **Vinko Rupnik**, ki je zavod vodil do 1961. leta. Kot edini zavod te vrste v Primorju je razvil večjo elastičnost pri različnih nalogah kljub slabim prostorskim razmeram.

Razvili so oblike dela za gluhe in naglušne otroke, ki so se usposabljali v zavodu, oblike dela za večvrstno motene otroke v zavodu in logopedске ambulante na celotnem obalnem področju. Zelo zgodaj so organizirali tudi slušne vaje za odrasle slušno prizadete.

Prvi so načrtno organizirali mobilno obliko obravnave po šolah in vrtcih, ki je bila potrebna zaradi večjega števila integriranih otrok.

Center za korekcijo sluha in govora v Mariboru je

najmlajši slovenski zavod, ustanovljen 1962. leta najprej kot ambulantna oblika dela v sklopu Zdravstvenega doma Maribor. Ustanovljen je bil na 15. seji upravnega odbora Zdravstvenega doma Maribor, ker je bilo ugotovljeno, da je največji dotok gluhih otrok v ljubljanski in portoroški zavod iz mariborskega okoliša. Predstojništvo je bilo poverjeno **Margariti Stajnko**. Naloge centra, ki sta jih v začetnem obdobju izvajali dve surdopedagoginji, so bile:

- korekcija govora predšolskih in šolskih otrok z govornimi in glasovnimi, pa tudi s pisalnimi in bralnimi motnjami;
- korekcija govora in reedukacija sluha naglušnih predšolskih in šolskih otrok;
- ambulantno in terensko delo z gluhih predšolskimi ter razredno delo s šolskimi otroki.

Prvega avgusta 1963 se je center preselil v prostore bivše ambulante v Kersnikovo ulico, 17. novembra pa so svečano odprli prostore v Tomšičevi 13. Več prostora in kadra je omogočilo začetek organizacije šolskega dela od leta 1964. V center so se vključevali tudi otroci iz drugih krajev SV Slovenije, zato so organizirali rejništvo. Jeseni 1966 je bil odprt prvi predšolski oddelek, ki je vključeval osem otrok, starih od 4-5 let.

Center je tesno sodeloval s **prof. dr. Guberino** iz zagrebškega centra **Suvag**, ki je kot znan lingvist in avtor verbotonalne metode večkrat obiskal mariborski center. Vrstili so se obiski iz Jugoslavije in tujine. Na centru se je tako oblikovala generacija dobrih strokovnjakov na področju surdopedagogike, pa tudi logopedije. Eden odmevnejših strokovnih dogodkov je bil obisk **dr. Cvetka Brajovića** iz Beograda,

avtorja znane metode terapije jecljanja, ki je aktualna še danes. V centru so poučevali tudi tuje jezike za predšolske in šolske otroke. Bila je to prva ustanova, ki se je s tem sistematsko ukvarjala.

Leta 1972 je center začel delovati kot samostojna pravna oseba TOZD Zdravstvenega doma, 1983. pa kot samostojna ustanova pod imenom **Center za usposabljanje slušno in govorno motenih**. Leta 1989 se center preseli na današnjo lokacijo Vinarska 6.

Ves čas razvoja so v ustanovi enakovredno razvijali področje surdopedagogike in logopedije, nadgrajeno tudi z izobraževanjem strokovnjakov.

Danes so v Sloveniji tri organizacije za usposabljanje gluhih in naglušnih.

Zavod za gluhe in naglušne v Ljubljani, Vojkova 74. Delo je organizirano v enotah vrtec, osnovna šola, srednja šola, zdravstvena enota in dom.

Center za sluh in govor Maribor, Vinarska 6. Delo je organizirano v dveh enotah, v zdravstveni enoti avdiologopedskih ambulant ter enoti osnovna šola in vrtec Ob parku.

Center za korekcijo sluha in govora Portorož, Sončna pot 14a.

Literatura: Bogo Jakopič, Ljubomir Savić: Pota do besede, Ljubljana, 1986

INDIVIDUALIZIRAN PROGRAM ZA GLUHE IN NAGLUŠNE UČENCE

Alenka Werdonig, Center za sluh in govor Maribor

Učencem s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, se glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oz. motnje, lahko prilagodi organizacija, način preverjanja in ocenjevanja znanja, napredovanje in časovna razporeditev pouka ter zagotovi dodatna strokovna pomoč. Kako bo vse to prilagojeno za konkretnega učenca, je zapisano v dokumentu – individualiziranem programu. Šola je dolžna najkasneje v 30 dneh po sprejemu učenca izdelati individualiziran program (IP) vzgoje in izobraževanja. Za pripravo in spremljanje izvajanja IP imenuje ravnatelj šole strokovno skupino, ki jo sestavljajo strokovni delavci šole in drugi strokovni delavci, ki bodo sodelovali pri izvajanju programa vzgoje in izobraževanja. Pri pripravi IP sodelujejo tudi starši otroka.

Z IP se določijo oblike dela na posameznih vzgojnih področjih, pri posameznih predmetih oz. predmetnih področjih, način izvajanja dodatne strokovne pomoči, prehajanje med programi ter potrebne prilagoditve pri organizaciji, preverjanju in ocenjevanju znanja, napredovanju in časovni razporeditvi pouka.

IP lahko postane kvaliteten dokument, s katerim spremljamo otroka in njegov napredek, ga po potrebi spreminjamo in dopolnjujemo, služi nam kot osnova za ugotavljanje otrokovega napredka. Pri oblikovanju IP moramo predvsem pridobi-

biti dovolj ustreznih informacij o otroku ter njegovi motnji, oviri oz. primanjkljaju. V primeru gluhih in naglušnih otrok bodo strokovni delavci šole pridobili informacije seveda v prvi vrsti od staršev, ki bodo že ob vpisu povedali, da njihov otrok posluša s pomočjo tehničnih pripomočkov. Drugi vir informacij je Odločba o usmerjanju, ki bi naj, če vse teče tako, kakor bi moralo, na šolo prispela še pred začetkom novega šolskega leta. Glede na pripravljale aktivnosti, ki jih organizira Center za sluh in govor Maribor (CSG) pa nikakor ni prezgodaj, če šola prejme odločbo že v aprilu. Naslednji vir informacij, ki si jih pridobijo strokovni delavci šole, je začetno izobraževanje za učitelje in druge strokovne delavce, ki poučujejo oz. bodo poučevali otroke z okvaro sluha. Učitelji se na izobraževanju seznajajo z značilnostmi naglušnosti, gluhot, njenimi posledicami, tehničnimi pripomočki ter načinom rehabilitacije. Spoznajo značilnosti gluhih in naglušnih otrok ter načine prilagajanja pouka otroku, ki težje sledi verbalni razlagi. Nekateri šole se povežejo tudi s strokovnimi delavci vrtca, tako da spoznajo dosedanje načine dela z otrokom. Možen vir informacij je tudi literatura o gluhih in naglušnih učencih, ki pa je v Sloveniji relativno malo in izobraževanja, organizirana izven CSG.

Odločba o usmerjanju določa stopnjo okvare glede na Kriterije za opredelitev vrste in stopnje ovire, motnje oz. primanjkljajev, določa prilagoditev prostora in

pripomočke, ki jih je potrebno uporabljati.

Naslednji vir informacij o tem, kako opredeliti prilagoditve v IP, so Navodila za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo. Dostopna so na internetnih straneh Zavoda za šolstvo Republike Slovenije in obsegajo smernice za delo z otroki, ki imajo motnje, ovire oz. primanjkljaje, ki so zajeti v Zakonu o usmerjanju.

Kaj v praksi pomeni opredelitev: otrok s popolno izgubo sluha ali težko naglušen otrok? Da si znamo predstavljati, kaj ta otrok zmore na področju poslušanja, govora in jezika, si moramo pridobiti še dodatne informacije o konkretnem otroku. Dobro je, da nam njegov surdopedagog razloži avdiogram. Za razvoj govora ni vseeno, na katerih frekvencah so ostanki sluha, pomembna je tudi informacija, pri kolikšni jakosti otrok prične zaznavati zvok. Surdopedagog nam lahko razloži, kako uporablja tehničnega pripomočka, ki ga otrok uporablja, izboljša njegovo sposobnost zaznavanja in razumevanja govora. Otrokovim staršem ali surdopedagogu so viri tudi ostali pomembni informacije: kdaj je nastopila gluhoti oz. naglušnosti, kdaj je pričel uporabljati tehnične pripomočke in kdaj je pričel z obravnavo pri surdopedagogu. Pomembno je, da vemo, kako je do sedaj potekal razvoj poslušanja in govora, ali so se pojavile kakšne netipične težave ali dodatne motnje. Zelo dragocene in-

formacije pri izdelavi IP pa so podatki o tem, kakšne so otrokove trenutne sposobnosti na področju poslušanja in govora. Iz vsega zapisanega je možno sklepati, da je pravzaprav v vseh primerih naglušnosti oz. gluhoti v strokovni skupini za izdelavo IP pomemben član otrokov surdopedagog, nepogrešljivi pa so otrokovi starši.

Učitelji in drugi strokovni delavci šole morajo poznati tehnični pripomoček, ki ga otrok uporablja, njegove možnosti, še bolj pa njegove omejitve. Pri otrocih z okvaro sluha bomo naredili veliko napako, če bomo sklepali, da je otrokovo poslušanje z uporabo tehničnega pripomočka primerljivo s poslušanjem z dvema zdravima ušesoma. Težja kot je okvara sluha, manj koristi lahko pričakujemo od slušnih aparatov. Pri uporabi polževega vsadka je kvaliteta poslušanja odvisna od številnih dejavnikov. Otrok, ki je bil operiran pred drugim letom starosti, kjer mu delujejo vse elektrode in je razvil poslušanje po pričakovanjih, je lahko do vstopa v šolo razvil poslušanje, govor, jezik in komunikacijo, ki se le malo razlikujejo od njegovih vrstnikov. Kasneje operiran, prelingvalno gluhi otrok, pri katerem zaradi komplikacij ni bilo možno aktivirati vseh elektrod, pa bo morda v komunikacijskih zmožnostih močno odstopal od vrstnikov.

Pomembno je poznati omejitve tehničnega pripomočka in v IP načrtovati, kako bomo le-te upoštevali. Situacije, v katerih moramo upoštevati, da bo otrok z okvaro sluha v težjem položaju za poslušanje, so: poslušanje na daleč (na sprehodih, terenskem delu, izletih), v prostorih z izrazitim odbojem zvoka in vedno takrat, kadar je okoli učenca hrup (med odmori, v telovadnici, v avlah, dvoranih) Predvideti moramo tudi, kako bomo pri-

lagodili poučevanje v primeru daljše okvare slušnih aparatov (SA) ali polževega vsadka (PV). V IP predvidimo, kdo in kako bo skrbel za tehnične pripomočke. Starši so zagotovo tisti, ki prevzamejo skrb za tehnično brezhibnost SA, poskrbijo, da ima otrok dovolj veliko zalogo baterij in da so baterije redno polnjene oz. zamenjane. Zgodi pa se lahko, da bo baterija prenehala delovati med poukom, na športnem dnevu, vsekakor pa jih bo potrebno menjavati v šoli v naravi. Zato mora biti tudi učiteljica seznanjena s tem, kako zamenjati baterijo. Posebej pri manjših otrocih je pri tem še potrebno nekaj pomoči, medtem ko starejši otroci zmorejo to sami. Med starši in učitelji naj bo tudi dogovor, da vedno, kadar se zdi, da je z delovanjem SA ali PV nekaj narobe, na to tudi opozorijo drug drugega. Slabšanja kvalitete prenosa zvoka otrok morda ne bo zaznal tako hitro kot popolnega prenehanja

delovanja. Morda je bolje, da imamo dva, tri »lažne« alarme več, kakor da otroka daljši čas pustimo izpostavljenega slabši kvaliteti zvoka. Dogovoriti se je potrebno tudi o načinu uporabe FM sistema. Le-ta je lahko ves čas le v šoli in prevzame učiteljica tudi skrb za polnjenje oddajnika, če pa otrok uporablja FM sistem tudi doma, je potreben drugačen dogovor.

Ne glede na to, kako dobro otrok s PV ali SA funkcionira, se moramo vsi, ki z njim delamo, zavedati, da okvara sluha vpliva na celoten osebni razvoj in da se že najmanjša izguba sluha odraža v zmožnosti komunikacije in vsakdanjem življenju. Pri otroku, ki je utrpel izgubo sluha ob rojstvu, pa moramo vedeti, da tak otrok ob okrnjenem razvoju govora tudi drugače spoznava in doživlja svet. Kako izguba sluha vpliva na posameznika, je nemogoče vnaprej napovedati – vsak ima svoje značilnosti, svoj način doživljanja sveta, vsak

DACAPO

NOV SISTEM ZA PONOVO POLNJENJE

AKUMULATOR IN POLNILEC

hearLIFE

živi v okolju, ki je značilno samo zanj.

Zavedati se moramo, da se okvara sluha ne kaže samo v slabši govorni komunikaciji z okoljem, pač pa lahko pričakujemo tudi: slabšo sposobnost ločevanja glasov, slabšo slušno pozornost in koncentracijo, skromnejši besedni zaklad, slabše poslušanje v hrupu, hitrejšo utrujenost, počasnejši in manj uspešen razvoj branja in pisanja, slabšo sposobnost istočasnega poslušanja, razumevanja in govorjenja, večjo vezanost na konkretne situacije ipd. Pri otroku z okvaro sluha pa lahko pričakujemo, da bo bolje kot njegovi vrstniki razvil opazovanje, sklepanje na osnovi vizualnih informacij, sklepanje iz situacije, reagiranje ob podrobnostih, ki jih njegovi vrstniki niti ne zaznajo. Pri načrtovanju dela z otrokom z okvaro sluha moramo upoštevati, da nas bo bolje razumel takrat, kadar bomo govorili o situaciji, v kateri se trenutno nahajamo, da bo lažje spremljal in razumel vsebine v okviru pričakovane teme. Lažje bo poslušal krajše enote, med katerimi se bo lahko nekoliko odpočil od poslušanja. Svoje znanje bo otrok z okvaro sluha lažje pokazal, če mu bomo ponudili jezikovni vzorec. Ne pričakujmo, da bo zmožel več komunikacijskih procesov naenkrat: kadar želimo, da posluša, ne pričakujmo, da bo še zmožel razumeti in hkrati zapisovati.

Ko oblikujemo IP za otroka z okvaro sluha, postopoma preizkusimo njegove komunikacijske zmožnosti. Pomembno je, da preizkusimo vsak proces (poslušanje, razumevanje, izražanje in jezikovne spretnosti) posebej, saj sicer ne bomo vedeli, kaj je vzrok in kaj posledica.

Preverjanje poslušanja

Vsak dan preverimo, ali SA oz. PV deluje. Uporabimo Ling

glasove, zagotovimo, da nas otrok ne vidi. Opazujmo, kako otrok posluša v različnih pogojih. Otrok, ki dobro posluša v individualni situaciji, morda ne bo zmožel poslušati v oddaljenosti ali hrupu. Kako dolge stavke, navodila, vprašanja lahko otrok odposluša v celoti? Tej informaciji bomo prilagodili svojo razlago in vprašanja. Opazujmo, kako otrok posluša znane besede in kakšne strategije uporablja pri poslušanju manj znanih, novih besed (ali jih tolmači kot znane besede, ali išče pomen glede na druge informacije, ali lahko iz njegovega vedenja prepoznamo, da besede ne razume ali zmore celo sam povedati, da ne razume? Ali se otrok neha truditi s poslušanjem oz. kdaj se to pojavi?)

Kako preverjamo poslušanje?

Vedno le slušno, brez možnosti, da bi otrok odgledoval. Odgovore si vedno dobesedno in takoj zapišemo.

Kaj preverjamo pri poslušanju?

Najprej preverimo, kako otrok posluša glasove A, O, U, I, Š, S, M. Preverimo poslušanje teh glasov na različnih razdaljah, nato poslušanje enozložnih besed, daljših besed, na koncu naj otrok ponavlja slišane stavke. Jasno mora vedeti, da je njegova naloga le poslušanje in da ni treba, da razume povedano. Včasih za to uporabimo tudi nesmiselne besede. Ko bomo analizirali zapis, ki smo ga napravili, bomo ugotovili značilnosti otrokovih zmožnosti poslušanja. Npr.: če otrok besedo šum ponovi kot šu in rum kot ru, je verjetno, da ne zazna glasu m. Pri poslušanju daljših besed ugotavljamo, da otrok ni zmožel poslušati, kadar ne ponovi enakega števila elementov (glasov), kadar pa je število elementov enako, a so navedeni drugi glasovi, ima otrok težave z

natančno izgovorjavo le-teh. Iz ponavljanja stavkov ugotavljamo, kakšna je dolžina sporočila, ki jo otrok lahko odposluša. Če iz sporočila izpusti bistvene dele, je jasno, da ne bo zmožel razumeti vsebine.

Kako pomagamo pri poslušanju?

Zavedajmo se, da je poslušanje naporno, zahteva veliko koncentracije, zato omogočimo, da se izmenjavajo aktivnosti poslušanja z drugimi aktivnostmi in tako omogočamo počitek. Pri razumevanju poslušanega nastajajo »luknje«, ki si jih poslušalec zapolni. Gre za »hipoteze«, ki se z nadaljnjim poslušanjem »potrdijo« ali »zavržejo«. Kadar je praznin, ki jih je potrebno na tak način zapolniti, preveč, se poslušalec izgubi, ne zmore več slediti. Otrok se prične ukvarjati s čim drugim in se ne trudi več poslušati. Poslušanje in razumevanje mu olajšamo tudi tako, da med enotami puščamo dovolj velike presledke. Še posebej takrat, kadar otroku zastavimo vprašanje ali nalogo, moramo počakati dovolj dolgo, da lahko dojamemo celotno sporočilo. Kadar ugotovimo, da nas ni razumel, svoje sporočilo poenostavimo, spremenimo (izberemo drugo besedo, skrajšamo stavek ...). Zavedajmo se, da prehitrega govora otroci z okvaro sluha ne morejo spremljati, prav tako je manj razumljiv preglasen govor. Če ob razlagi uporabljamo še ključne besede ali kako drugače vizualno nakažemo snov, olajšamo poslušanje.

Kako preverjamo razumevanje?

Skrbno spremljajmo otrokove odzive – ali sledi snovi, kakšen je njegov izraz na obrazu, kako izvaja aktivnosti. Otroku postavljamo vmesna vprašanja, praktične naloge. Poznati moramo njegov receptivni besedni

zaklad (katere besede zagotovo razume), tako da lahko razjasnimo nerazumevanje z besedami, ki so otroku znane. Uporabljajmo tako dolge stavke, kot jih otrok zmore poslušati. Z opazovanjem ugotovimo, kakšna je njegova hitrost avditivnega procesiranja – kako zapolnjuje dele vsebine, ki jih ni slišal, kako razumeva znane besede v novi situaciji, kako razumeva besede s prenesenim pomenom. Ugotovimo, kako otrok sodeluje takrat, ko obravnavamo teme, ki so mu znane, kako pa takrat, kadar mu teme niso znane.

Kako pomagamo pri razumevanju?

Prilagodimo govor otrokovim zmožnostim poslušanja. Daljšo razlago poenostavimo in jo individualno ponovimo. Uporabljajmo vizualne pripomočke, miselne vzorce, izkustveno učenje, predučenje. Zapomnimo si, kje v razlagi je otrok »izgubil nit« in v uri dodatne strokovne pomoči ta del dodatno razložimo. Kadar obravnavamo novo snov, ki je težavna tudi za ostale, morda otrok z okvaro sluha sploh ne bo sodeloval. Uro bo porabil za počitek ali za svojo zabavo, česar si seveda ne želimo. Poskušajmo predvideti takšne možnosti in mu v tem času dajmo zaposlitev, ki se tiče znane snovi, novo in težko snov pa bomo z njim predelali individualno.

Kako preverjamo izražanje in jezikovne spretnosti?

Najprej se moramo navaditi na otrokov govor in pridobiti z otrokom dober in sproščen kontakt ter zaupanje. Ločiti moramo situacije, v katerih otrok pripoveduje zaradi lastne potrebe. Takrat je njegov cilj sporočiti misel, dogodek, izkušnjo. Način, na katerega bo to naredil, je njemu lasten, uporabljal bo

svoje besede, na sebi lasten način bo tvoril stavke. V takem primeru je naša naloga, da sprejmemo otrokovo sporočilo in tako z njim delimo njegovo doživetje. Ne popravljajmo ga in ne pričakujemo, da bo za nami ponovil pravilne besede in stavčne oblike.

Kadar pa naj otrok pripoveduje o nečem, kar smo si mi zastavili kot cilj, torej kot nalogo, so naša pričakovanja znova odvisna od tega, kaj ta cilj je: ali želimo preveriti, kako je razumel neko vsebino, da uporablja slovnično pravilne stavke ali pa, da opiše sliko ...

Pri otrokovem izražanju lahko veliko pomaga vzor. Dajemo mu vzorce, kako bi se naj lotil naloge. Npr.: pripovedovanje ob slikah. Take vrste pripovedovanja je spontano lahko slovnično zelo okrnjeno, vsebinsko pa ustrezno, celo bogato. Kadar pa od otroka pričakujemo slovnično pravilne stavke, bomo izgubili velik del spontanosti. Koliko bomo od otroka pričakovali, je odvisno od njegovih sposobnosti (dolžine stavka, besed v aktivnem besednjaku ipd.). Tako lahko sliko muca opišemo z naslednjimi stavki: Muca sedi. Muca je rjava. Muca gleda. Muca uho! Ali pa takole: Velika rjava muca s povešenim ušesom sedi

na betonski stopnici ob travi in pozorno gleda na svojo desno stran.

Pri oblikovanju stavka lahko uporabimo vizualno pomoč. Otroku na primer naznačimo, kolikšno število elementov pričakujemo v stavku. Pri opisu mu lahko pomagamo tako, da ga vodimo z miselnimi vzorci ...

Pri slovnici se lahko pri otroku z okvaro sluha dolgo pojavljajo težave pri uporabi ustreznega spola, števila, časa. Otrok bo neustrezno uporabljal predloge ali jih bo celo izpuščal.

Posebna težava so še glasovi, ki so slabo slišni: npr. z zadoščenjem, v svetu ... take glasove poudarimo, naredimo odmor, ločimo od ostalih besed z gibom.

Navedli smo nekaj osnovnih informacij, ki jih mora vsak učitelj med procesom spoznavanja otroka z okvaro sluha preveriti, preden si začrta način dela z njim. Svoja spoznanja bo nato povezal z vsebinami predmeta, ki ga poučuje in podrobneje planiral vsebine, ki jih bo otrok osvajal. Določil bo načine, kako mu bodo vsebine predstavljene in kako bo preveril, kako je otrok le-te usvojil. Ker pa se otrok razvija ne samo na učnem področju pač pa tudi na področju poslušanja, govora in jezika ter postaja vedno spretnejši v komunikaciji, ga bomo praktično neprestano spoznavali in prilagajali naše postopke njegovemu napredku. Vidimo torej, da IP sicer res nastavimo na podlagi informacij, ki jih pridobimo o otroku, hkrati pa ga lahko neprestano spreminjamo glede na izkušnje, prakso, otrokove spremenjene potrebe. Vsako spremembo dokumentiramo in argumentiramo v IP. Tako nastaja dokument, ki je podlaga za dobro in učinkovito delo z učencem z okvaro sluha.

TIMSKO SODELOVANJE STROKOVNJAKOV IN ZAVODOV

KOT NUJNI POGOJ USPEŠNE INKLUZIJE OTROKA S POSEBNIMI POTREBAMI

Andreja Sivka, Vrtec Tončke Čečeve, Celje

Rada bi predstavila sodelovanje v strokovnem timu za boljše delo z otroki s posebnimi potrebami, v mojem primeru z gluho deklico. Kot vsaka motnja tudi motnja sluha pomeni drugačnost in zahteva drugačen pristop k otroku v izvedbenem kurikulumu oddelka. Pri inkluziji otroka z motnjami sluha gre za polno sprejetje drugačnega učenca, ki se odraža v prilagojenem individualiziranem izvedbenem kurikulumu, prilagojenih pogojih prostora in sredstvih ter organizaciji dela.

Vzpostavitev timskega sodelovanja in naloge tima za uspešno inkluzijo

Sprejeta zakonodaja omogoča vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redne oddelke. Tako je omogočen razvoj njihovih zmožnosti, hkrati pa sprejemanje in priznavanje drugačnosti in motenj, ki jih spremljajo vse življenje. Način inkluzije posameznika v redni oddelok je izdelan na osnovi potreb otroka, ki jih določa njegova motnja. Pri tem je najpomembnejše, da takemu otroku pomagamo živeti se med vrstnike v oddelku. Tako praktično presegamo dilemo, ki je bila še pred kratkim prisotna v strokovnih razpravah: ali govoriti zgolj o integraciji, ki pomeni adaptacijo posameznika na obstoječe okolje ali o inkluziji, ki terja prilagoditev okolja na raznolikost njihovih potreb, torej akomodaciji okolja za raznolikost stilov, potreb. Ker so otroci v rednih oddelkih vključeni v izvedbeni kurikulum in v njem aktivno sodelujejo, lahko govorimo o inkluziji (Bratož 2004).

Ko sem se kot strokovna delavka srečala z otrokom s posebnimi potrebami, sem kmalu ugotovila, da ob problemih in težavah, do katerih lahko pride, ne bom sama, saj so mi bili v veliko pomoč strokovnjaki: mobilna surdopedagoginja in vrtcu svetovalna delavka. Sestavljale smo strokovni tim, v katerega smo po potrebi vključevale tudi ravnateljico in otrokove starše. V timu smo pripravile individualiziran program vzgoje in izobraževanja za deklico, ki smo ga po potrebi dopolnjevale. Dobra povezanost vseh članov strokovnega tima in naša želja, motivacija in znanje, so bili ključ do uspeha. Pri deklici smo raven socialnih izkušenj, gibalnih in intelektualnih sposobnosti približali zdravim vrstnikom do najvišje možne mere.

V mojo skupino drugega starostnega obdobja je bila vključena deklica s popolno odsotnostjo sluha. Deklico sem srečevala že prej, saj je od svojega prvega leta obiskovala vrtec. Pri dopolnjenem drugem letu starosti so ji vstavili polžev vsadek, to je kohlearni implantat, ki pretvarja zvočno valovanje iz okolice v električne impulze. Gluhe osebe to zaznajo kot kovinske zvoke. To ni naravno poslušanje, potrebno je mnogo vaj za razumevanje glasov in zvokov iz okolja.

Že pred začetkom novega šolskega leta sem začela iskati in prebirati razpoložljivo literaturo o vključevanju otrok s posebnimi potrebami v redne oddelke. Prebrano mi je nekoliko osvetlilo

problem gluhih, še vedno pa sem čutila stisko in strah pred neznanim. S pomočnico sva kot strokovni delavki v oddelku skušali vzpostaviti z deklico odnos, ki bi ji v prvi vrsti nudil občutek varnosti in pomagal pri primarni integraciji v novo okolje. Dnevno sva se dogovarjali, pri kateri aktivnosti bo - in na kakšen način - potrebna spodbuda v smislu individualnih navodil, razlage ali vključitve odraslega kot soigralca.

Še pred koncem uvajalnega obdobja smo se kot strokovni tim sestale: svetovalna delavka, mobilna surdopedagoginja iz Centra za sluh in govor Maribor, ki bo po odločitvi komisije za usmerjanje otrok s PP izvajala dodatno strokovno pomoč v trajanju treh pedagoških ur na teden in jaz kot strokovna delavka v oddelku. Povabljen sta bila tudi starša, prišla je mati, ki nam je predstavila svoje želje, dileme in težave.

Prvo srečanje je pomenilo možnost ocene dekličinega aktualnega razvoja in možnost, da se v individualiziran program zapišejo cilji za posamezna razvojna področja. Individualiziran program so v pisni obliki dobili tudi starši, da so lahko sledili našim ciljem, s pomočnico vzgojiteljice pa sva jih dnevno seznanjali s posebnostmi, napredkom, morebitnimi težavami ter jih občasno spodbujali ali usmerjali k določenim aktivnostim doma. Sodelovanje v timu se je nato preneslo na tandem vzgojiteljica – pomočnica vzgojiteljice. V paru sva se

dnevno dogovarjali, katera izmed naju bo tisti dan izvajala individualno delo, usklajeno s temo, ki je potekala v oddelku in na kakšen način.

Ob tedenskih obiskih mobilne surdopedagoginje sva vedno nekaj minut namenili izmenjavi izkušenj pri posameznih aktivnostih, ki niso bile vezane vedno le na govorni razvoj, temveč tudi na vsa ostala področja. Tako sva realizirali idejo o skupinskem delu – gluha deklica z nekaj vrstniki, ki je bila pri zdravih otrocih zelo dobro sprejeta, drugačen način dela z drugo odraslo osebo pa je bil motivacija za aktivno sodelovanje. Pri deklici se je povečala aktivnost, vedenje je bilo bolj sproščeno in sodelovalno.

Občasno je bilo potrebno urnik individualnega dela usklajevati

z dejavnostmi v oddelku v vrtcu ali izven – ogledi predstav, plavalni tečaj ... ali zaradi deklíčine bolezni. Izkazalo se je, da smo uspele vedno najti sprejemljivo rešitev.

Evalvacija timskega sodelovanja in doseženih ciljev strokovnega dela

Strokovni tim se je v popolni sestavi srečal ob koncu šolskega leta, ko smo ocenile otrokov napredek na posameznih področjih, ocenile pa smo tudi primernost posameznih elementov individualiziranega programa in naše timsko sodelovanje. Skupna ugotovitev je bila, da je bilo timsko sodelovanje dobro, posamezniki smo v njem delovali usklajeno. Pogrešali smo vmesna srečanja (mesečna, tromesečna), ki bi morda prinesla še boljše načrtovanje ak-

tivnosti v skladu s temo. Ugotovili smo, da imajo zunanji strokovni sodelavci velik potencial znanja, ki bi ga lahko prenašali na nas. Žal pa smo vsi vpeti v urnike, ki nam onemogočajo tovrstno izmenjavo.

Deklica se je v tem šolskem letu všolala v redno osnovnošolsko izobraževanje, ima dodatno strokovno pomoč mobilne surdopedagoginje, ki jo izvaja ista oseba kot v predšolskem obdobju, dobili smo informacijo, da je deklica v šoli zelo uspešna.

Zaključek

Tim, ki je uspešno sodeloval pri inkluziji gluhe deklice, se je razšel s pozitivnimi občutki. Nalogo smo dobro opravili in cilj dosegli. Tudi starši so se počutili enakovredno vključeni in so izražali našemu delu priznanje in hvaležnost.

ODRASLI UPORABNIKI PV

Nada Hernja, Center za sluh in govor Maribor

Odrasli, ki se odločijo za PV, imajo pred tem različne izkušnje s poslušanjem.

Tisti, ki so dobro slišali in kasneje izgubili sluh ter kmalu potem dobili PV, imajo najmanj težav pri navajanju na »nove« zvoke.

Tisti pa, ki imajo že dalj časa večjo izgubo sluha, potrebujejo postopnost pri navajanju na novo poslušanje. Nekateri so pred operacijo ves čas uporabljali slušni aparat, drugi ne. Nekateri so še zaznavali zvoke govora, drugi nobenih. Nekateri so se le delno posluževali odgledovanja, drugi so bili od njega odvisni. Nekateri so pred izgubo sluha razvili odličen govor, drugi le delno.

Po prvi nastavitvi PV so nekateri zelo zadovoljni, drugi ne. Njihova

pričakovanja so bila večja, drugačna. Niso bili pripravljeni na »novi« zvok, na to, da takoj še ne razumejo. Tisti, ki so pričakovali, da bodo slišali tako kot prej, so lahko razočarani in niso pripravljeni na daljšo rehabilitacijo.

Res je tudi, da je težko vnaprej napovedati, kakšno bo začetno poslušanje s PV. Nanj vpliva mnogo dejavnikov, ki jih vseh ni možno predvideti. Lahko pa se uporabniki seznanijo s koraki v razvoju poslušanja.

Začetna sposobnost poslušanja po prvi nastavitvi PV zadošča za zaznavo zvoka. Uporabniki, ki prej niso nič slišali, lahko usmerjajo slušno pozornost in zavestno poslušajo: »Nekaj slišim!« Drugi morda lahko

določijo negovorne značilnosti zvoka. Vsi pa se morajo navaditi na uporabo PV s ciljem, da ga uporabljajo ves dan.

V naslednjih korakih razvoja poslušanja je priporočljivo, da imajo uporabniki možnost rehabilitacije ali vsaj svetovanja, kako »vaditi«. Dobro je, če imajo v ožjem družinskem krogu nekoga, s katerim lahko vadijo doma.

Na začetku je potrebno določiti, koliko uporabnik zmore poslušati brez odgledovanja. Če tega ni sposoben, se vaje kombinirajo tako, da ima možnost vaditi z odgledovanjem in brez njega.

V prvem obdobju vadi pričakovane vsebine iz t.i. zaprte liste, kasneje nepričakovane vsebine.

Koraki v razvoju poslušanja:

VAJE RAZLIKOVANJA

1. različnih zvokov

Uporabniki v domačem okolju usmerjajo svojo pozornost na zvoke, ki jih slišijo. Če jih sami ne zaznajo, jih naj domači usmerjajo nanje. Ko jih zaznajo, naj ugotavljajo, kateri zvoki so to. Poleg različnih zvokov naj prepoznavajo različne glasove domačih, razlikujejo moške, ženske in otroške glasove.

2. števila zlogov v besedi

Zbrano naj poslušajo posamezne besede in določijo število zlogov. Na začetku je to potrebna vaja za usmerjanje slušne pozornosti na govor in na določanje dolžine besede. Pri tem ni potrebno da razumejo, kar so slišali.

Primeri različno dolgih besed: Enozložne besede: ključ, ris, čop, mrak, luč, dan.

Dvozložne besede: mama, reka, slika, vrata, krava.

Trizložne besede: banana, limona, omara, letalo, pecivo.

Na začetku rehabilitacije je mnogim uporabnikom težko usmeriti slušno pozornost na sam začetek govora, na začetek besede in jim ta »pobegne«. V tej fazi poslušanja, ko še ni potrebno razumeti, se je možno dobro izuriti v slušni pozornosti.

3. števila besed v stavku

Uporabnik določi le število besed, ki jih sliši. Stavki so lahko krajši ali daljši. Sestavljeni naj bodo iz različno dolgih besed brez kratkih zaimkov, predlogov, veznikov (te izgovorimo povezane z naslednjo besedo; če bi jih poslušali v tej fazi, bi moral govornik govoriti prepočasi).

Primeri stavkov:

Maribor ima novo trgovino.

Čebelarji gojijo mnogo različnih čebel.

Obrezovanje drevja moramo prepustiti najboljšemu strokovnjaku.

4. višine zvoka

Višina zvoka je za uporabnike trd oreh. Vaje v razlikovanju naj se izvajajo s primerjanjem dveh ali več zvokov med seboj.

5. posameznih glasov

Uporabnik razlikuje posamezne glasove:

samoglasnike A, O, U, I, E in soglasnike. Za vajo izberemo glasove, ki jih uporabnik sliši (vedno preverimo). Izgovorimo posamezen glas, ki ga uporabnik ponovi (če je njegova artikulacija slabše razumljiva, nam naj pokaže na zapisu). Soglasnike izgovarjamo kot: m, d in ne kot em, de.

6. števil

Določimo števila, ki jih bo uporabnik razlikoval. Naj jih najprej samo posluša (mi pokažemo napisano število, ki ga izgovarjamo) nato naj sam razlikuje. Izberemo 5 ali 10 števil, ki jih vadimo v eni vaji.

7. prvega glasu v besedi

Določimo glasove, na katere se bodo začele besede. Število je odvisno od posameznika; najprej sta lahko le dva glasova, v nadaljevanju število povečujemo. Izbiramo med glasovi, ki jih uporabnik lahko sliši.

Primer: izberemo glasove A, P, S.

Izgovarjamo besede: pingvin, planine, sobota, avto, ata, slika, pet.

Uporabnik samo določi, na kateri glas se je začela beseda.

8. določenega soglasnika v besedi

Določimo soglasnik, ki ga uporabnik »išče«. Najprej naj bo glas na začetku besede, nato na koncu in tudi v sredini besede.

Primer: določimo glas S.

Izgovarjamo besede: meja, siva, pivo, soba, skuta.

Uporabnik določi, ali je v izgovorjeni besedi glas S ali ga ni.

Kasneje določi tudi, ali ga sliši na začetku, na sredini ali na koncu besede.

9. besed med seboj

Pripravimo besede v paru. Uporabniku preberemo obe besedi, nato mu povemo eno izmed obeh. Mnogi uporabniki lahko takoj razlikujejo besedi med seboj, ker črpajo iz spomina, ko so še slišali. Nekateri pa bodo potrebovali najprej odgledovanje, nato poslušanje in šele nato nalogo: določiti slišano besedo.

Primer parov besed:

rumena-čebela
nogavice-rokavice
miš-piš.

VAJE PREPOZNAVANJA

1. pričakovanih besed iz zaprte liste

Določimo temo, iz katere bomo črpali besede. Lahko pripravimo seznam besed, lahko se le dogovorimo o temi (odvisno od uporabnika). Govorimo posamezno besedo, ki jo uporabnik ponovi ali pokaže na seznamu.

Primer: ženska imena (Marija, Eva, Simona ...).

Primer: zelenjava (čebula, solata, grah ...).

Primer: mesta v Sloveniji (Piran, Jesenice, Ptuj ...).

2. določene besede v stavku

Določimo besede, ki jih bo uporabnik skušal prepoznati v stavku. Najprej se dogovorimo za eno besedo, ki jo išče. Nato lahko določimo več besed, eno od njih uporabimo v stavku. Vsebine stavka ni potrebno razumeti, prepoznati mora le iskano besedo.

Primer: prepoznavna besedo »rumena« v stavkih:

Lepo je nositi rumeno ruto.
Včeraj je bilo grdo vreme. Rumena roža raste na vrtu.

Primer: prepoznavna tri besede: rumena, velika, lesena v stavkih:

Včeraj je bila velika proslava.
Moja lesena hiša se podira.
Naša rumena muca se je izgubila.

3. vrzeli v stavku

Pripravimo stavke, kjer na določenem mestu uporabimo eno izmed predlaganih besed.

Primer: Franček gleda (kupi, vzame, obrne) sliko.

Mama kuha juho (krompir, meso, zelje).

4. pozdravi, fraze, pregovori

Uporabimo najpogostejše pozdrave in fraze, kot so:

Dober dan. Adijo! Hvala! Na zdravje! Oprosti.

VAJE RAZUMEVANJA

1. razumevanje kratkih, pričakovanih vsebin

Izberemo vsebino, ki je uporabniku zanimiva in zanj primerna. To je lahko recept za določeno jed ali pecivo; opis značilnosti njegovega kraja; črtica, ki jo pozna ...

Uporabnik vnaprej ve, kateri tekst bo poslušal.

2. razumevanje kratkih nepričakovanih vsebin z določenega področja

Uporabniku napovemo temo, besedilo pa je zanj neznano.

3. razumevanje določenih besed v nepričakovanih stavkih

Določimo področje, temo in navedemo besede, ki jih bo poslušal. Te besede niso zapisane ali vnaprej določene, določena je le tema npr: sadje. Uporabnik posluša nepričakovane stavke, njegova naloga je, da razume besede izbrane teme (sadge).

4. razumevanje prve, prvih dveh besed v stavku

Uporabnik posluša nepričakovane stavke. Njegova naloga je, da razume vsaj prvi dve besedi v stavku.

5. razumevanje prebrane vsebine

Izberemo primerne vsebine, ki jih preberemo uporabniku. Lahko si postavimo dva cilja: da razume smisel prebranega ali da ponavlja od stavka do stavka.

6. razumevanje pogovora o pričakovani temi

Z uporabnikom pričnemo razgovor, ki ga ne pričakuje. Tudi če ne razume takoj, mu poskusimo z lažjimi stavki, znanimi besedami, olajšati razumevanje do te mere, da bo ugotovil »o čem se gre« in

bo lahko sodeloval. Če brez odgledovanja to nikakor ne gre, uporabimo odgledovanje le kot pomoč

7. razumevanje nepričakovanih vsebin

8. spremljanje oddaj televizije, radia

9. pogovarjanje po telefonu

Ko uporabnik vsaj delno zmore razumevanje na tem nivoju, je naša naloga le usmerjanje in nasveti, kako naj se znajde v pogovorih, kjer nima nobene možnosti odgledovanja.

Vsi uporabniki ne bodo zmogli pogovora po telefonu, ne bodo razumeli govornih oddaj po radiu. Nekateri bodo do cilja potrebovali dalj časa.

Vsi pa bodo zmogli zaznavo zvoka, razlikovanje in prepoznavanje. Tudi če bodo v komunikaciji še potrebovali odgledovanje, bo zanje pogovor mnogo lažji, manj napet.

Odrasli uporabniki sami kreirajo svoje življenje; od njih samih je odvisno, koliko energije in doslednosti zmorejo za navajanje na nov slušni pripomoček. Koraki v razvoju poslušanja so enaki za vse!

hear **LIFE**

NOVO ŠOLSKO LETO, NOVI IZZIVI

Aleksander Šterman, Osnovna šola Ormož

V novem šolskem letu me kot ponavadi čakajo novi izzivi, ki poklicno in osebno bogatijo, prinašajo pa tudi marsikaj novega. Tudi to šolsko leto, ko poučujem deklico s polževim vsadkom, ni izjema.

V šolskem letu 2006/07 sem izvedel, da bom v tem šolskem letu poučeval deklico s primanjkljajem na slušnem področju. Deklici je ime Vida in ima polžev vsadek.

Na izobraževanju na Centru za sluh in govor v Mariboru sem se seznanil s težavami oz. potrebami, s katerimi se tak otrok sreča med osnovnošolskim izobraževanjem, z Vido pa sva se seznanila ter spoznala na zaključni evalvaciji ob koncu šolskega leta. Bila je v spremstvu staršev, ki so pokazali izjemen interes za njeno uspešnost.

Skozi prvo triado je Vido uspešno popeljala učiteljica Irena Blagovič v sodelovanju z ostalimi člani ožje skupine, ki se je trudila in po svojih najboljših močeh pomagala Vidi ter pozne-

je s svojimi izkušnjami tudi meni.

V odnosu učitelj učenec je pomembno, da učitelj učencu prisluhne in nudi pomoč ter pravo mero znanja v pravem trenutku. Vida mi pri tem izredno pomaga, saj mi, ko nečesa še ne razume dovolj dobro, to tudi pokaže, pa najsi bo to z obrazno mimiko ali z vprašanjem.

Največkrat se pojavi potreba po dodatni razlagi in utrjevanju novih besed in pojmov pri predmetih, ki so to šolsko leto novi in vsebujejo veliko novih vsebin, s katerimi se Vida do sedaj še ni srečala. Taka predmeta sta družba ter naravoslovje in tehnika. Ves čas od prvega razreda pa uspešno pridobiva nove besede in pojme pri slovenščini, ki jih govorno in pisno utrjuje. Ves čas učno-vzgojnega procesa se pojavlja potreba po dodatnem individualnem delu, za katerega pa ponavadi med poukom ni dovolj časa, zato se velik del pomoči prenese v za to namenjene ure dodatne strokovne pomoči, ki se izvajajo v skladu z individualiziranim programom pred, med ali po pouku. Le-te so

namenjene dodatni razlagi učne snovi in novih pojmov, s katerimi se Vida vsakodnevno srečuje, a jih ne uspe med poukom v celoti usvojiti, bogatenju besedišča ter podpori pri premagovanju ovir in odpravljanju primanjkljajev.

Zelo pomembna za napredek učenca sta tudi kvaliteta in pogostost domačega dela. Učenec s primanjkljajem na slušnem področju potrebuje zelo veliko ponavljanja in utrjevanja pojmov. Časa za zadostno utrjevanje pojmov v šoli pogosto, kljub dodatnemu času, zmanjka. Zato lahko starši v stiku z učiteljem bogatijo vzgojno izobraževalno delo s takšnim učencem in ga celostno dopolnjujejo, kar se še kako kaže pri uspešnosti učenca in kvaliteti usvojenega znanja.

Za nami je prvo ocenjevalno obdobje v četrtem razredu devetletke in lahko rečem, da je bilo uspešno. Vida lepo napreduje na vseh področjih vzgojno-izobraževalnega procesa. To mi daje vedeti, da smo v delu z njo uspešni in da je pot, po kateri dosežemo učne cilje, prava.

RAZMIŠLJANJE SLIŠEČEGA

Nives Skamlič, Osnovna šola Destrič-Trnovska vas

Vse nas, ki imamo stik s tistimi, ki uporabljajo polžev vsadek, neprestano muči vprašanje, kako je poslušati s to napravo. Otroci, ki jim je polžek edini vir poslušanja, nam o tem ne morejo nič povedati. Polžek je vse, kar poznajo. Učenje poslušanja s polžkom je drugačno od tistega z ušesom.

Ne samo zato, ker se ga otroci učijo pozneje, šele po operaciji, ko drugi že prepoznajo zvoke v okolici in razumejo govor. Sama tehnologija je bistveno manj zmogljiva od tistega, kar nam sicer ponuja narava: normalne slušne poti preko ušesa, kosti.

Ljudje, ki so slišali, nato oglušeli, ponovno začeli poslušati s polžkom, pa imajo predstave o zvoku, kot so jih dobili že prej. Nekoč sem na internetu našla misel uporabnice polžvega vsadka, ki je oglušela postopoma in kasneje že kot ženska dobila aparat. Žal ne vem več,

kdo je bila, vendar se mi je njena misel, da je poslušanje s polžkom stvar poskusov in napak, zelo vtisnila v spomin.

Nastavitve procesorja so izjemno koristne, vendar pa gre tudi tu za poskuse in napake: na voljo so različni programi in vsak med njimi ima svoje prednosti, pa tudi slabosti. Poslušanje v nobenem primeru ni tako, kot ga poznamo slišiš. Predstavljajte si, da vidite svet zelo jasno, toda le črno-belo. Ali pa ga vidite v barvah, vendar je nekako zamegljen. Med tema dvema možnostima morate izbrati. Katera se vam zdi sprejemljivejša? Če ne veste, ali je svet črno-bel ali zamegljen, je odločitev težka.

Ženska, ki je oglušela v zrelih letih, je pripovedovala o svojem poslušanju s polževim vsadkom približno takole:

Predstavljajte si modro nebo. To nebo gledate že vse življenje. Nato doživite nesrečo in nebo postane sivo. Nato vam povedo, da vam lahko dajo barve za nebo. Vendar imajo le zeleno barvo. Od takrat je za vas nebo zeleno. Spomnite se, da je nebo modro, vendar vaši možgani počasi sprejemajo zeleno nebo. Za vas postane normalno. Nato vam povedo, da lahko dobite različne odtenke zelenega neba. Na sončen dan si lahko pričarate temnejše nebo, da vas ne bode v oči. Ali pa je nebo svetlejšo, kadar sonce zaide. Naučite se imeti radi zeleno nebo, saj vam to koristi. Nato čez nekaj tednov obiščete zdravnika, ki vam navdušeno pove, da vam bo odvzel zeleno nebo in vam dal rožnatega!

Možgani so se navadili na sprejemanje zelenega neba. Toda to je nenadoma postalo rožnato in niste prepričani, ali imate takšnega radi. Vaši čuti se upirajo, znova se morate naučiti, kakšno je življenje z

rožnatim nebom. Nato zopet dodajo odtenke rožnate. Niste več prepričani, ali imate raje rožnato nebo. Razmišljate, ali ni bilo morda zeleno boljše ali pa je to rožnato pravo. Vendar nobeno ni MODRO.

To njeno pripovedovanje me je pretreslo. Verjetno je res moč primerjati poslušanje zvokov z odtenki barv, ki jih vidimo. Verjetno je poslušanje s polžkom res takšno: odtenki zelene, rožnate, toda to ni pravo poslušanje. Otrok, ki nima izkušnje z »modrim nebom« sploh ne ve, kakšno bi nebo moralo biti. Ne ve, kaj bi moral slišati in poslušati z vsadkom. Naši možgani so izjemni: sposobni so sprejeti in se prilagoditi na vse dražljaje, ki pridejo do njih. Vse dražljaje preoblikujejo tako, da tvorijo »neko stvarnost«. Normalno uho posluša na tisoč »kanalov«, polžki imajo omejeno število elektrod. Možgani so tisti čudež, ki skuša uporabiti vse skope informacije, ki jih poslušalec z aparatom sliši. Nato se nanje prilagodijo, jih izboljšujejo, se iz njih učijo.

Zato je učenje poslušanja s polžkom tako dolgotrajen proces. Pogosto imajo otroci težave z navajanjem na polžka. Tožijo,

da so utrujeni. Po drugi strani pa se, kadar se spraznijo baterije, vznemirijo, ker ne slišijo. Mnogi tožijo nad glavoboli, drugi pravijo, da so utrujeni. Veliko energije jim jemlje določanje, kaj je hrup iz ozadja in kaj so informacije, ki jih morajo/želijo slišati. Tudi slišiš imamo težave pri pogovoru v večji skupini. Za človeka s polžkom pa je problem ta, da sliši stvari, ki jih slišiš ne slišimo ali ne zaznamo. Pri pogovoru v skupini ga motijo vrata, ki se zunaj zapirajo, drsanje stola po tleh, šumenje papirja, zvonjenje telefona v spodnjem nadstropju, vse vrste različnih шумov, ki so lahko tudi zelo daleč. Šele ko zazna, da so to moteči šumi, se lahko začne boriti proti njim.

Pa vendar so ravno ti »šumi« tisti, ki bogatijo naše življenje: petje ptice na oknu, zvok telefonskega zvonca, šumenje vode, ki opozarja, da je treba zapreti pipo ... Veliko je zapisov tistih, ki so oglušeli kasneje v življenju in iz njihovih besed sije globoka hvaležnost, da so dobili možnost ponovnega poslušanja s polžkom. Njihove besede so ganljive. Nekateri menijo, da je polžek najboljše darilo, ki so ga dobili. Vrnili so življenje okolju, ki je prej žalostno samevalo v tišini.

Baterije za ponovno polnjenje
Freedom Cochlear

SLIKANICA KOT PRIPOMOČEK JEZIKOVNEGA RAZVOJA OTROK S PV

Nada Hernja, Center za sluh in govor Maribor

V Nürnbergu je od 30. junija do 1. julija 2007 potekala delavnica, ki jo je organizirala firma Advanced Bionics. Namenjena je bila staršem in terapevtom otrok s PV. Strokovno jo je vodila docentka Gisela Batliner iz Münchna. Prikazala je uporabnost različnih tipov slikanic: akcijske, pripovedi iz vsakdanjega življenja, pesmarice, pripovedi ...

Svojo predstavitev je naravnala na najpogostejša vprašanja: »Katere knjige so primerne za mojega otroka?«, »Kako naj za knjigo navdušim svojega nemirnega otroka?«, »Na kakšen način naj z otrokom gledam slikanico in se nato o tem z njim pogovarjam?«, »Kako moj otrok sploh razume in kako

naj s pomočjo slikanic razvijam njegove jezikovne sposobnosti?«

Nekaj nasvetov:

- branje slikanic naj spremlja vzdušje pozornosti in zaupanja;
- pri branju je vedno pomembno, da izhajamo iz otrokovih interesov;
- branje v principu ne sme biti pasivno;
- pomembno je, da se otrok in odrasel ob (po) branju knjige o njej pogovarjata;
- bralec mora včasih tudi počakati in dati otroku čas za vzpodbujanje govora;
- uporabljamo življenjski, naravni jezik;
- samostalniki naj ne bodo prenatlačni;
- pretežke besede lahko zamenjamo;

- pritegnejo lahko alternativna vprašanja ali teksti z vrzelmi.

Pri majhnih ali nepozornih otrocih, ki zmeraj hitro listajo knjigo, lahko njihovo zanimanje povečamo z različnimi dodatnimi vzpodbudami. Primer: kadar je v slikanici narisana goreča sveča, jo pokažemo s prstom in komentiramo: »O ja, vroče, pozor, sveča je vroča!«

Povzeto iz članka »Bilderbücher in der frühen Sprachförderung CI-versorgter Kinder«, Schnecke 58, november 2007.

Pripis: Vem, da je tema zanimiva za vse starše in da imamo v Sloveniji mnogo izkušenj. Vabim terapevte in starše, da na temo Uporaba slikanice za razvoj govora napišejo svoje izkušnje, ideje in nasvete!

Gašper Založnik

POJEMO, PLEŠEMO IN SE IGRAMO

Sergeja Grögl, Center za sluh in govor Maribor

Z malimi polžki Gašperjem, Jernejem, Valentino, Karin, Mariso, Žanom in Jakcem smo dramatizirali slovensko ljudsko pesem Lisička je prav zvita zver.

Mizo smo spremenili v skalco, tolkalce v puško, lovca pa smo na glavo natakili klobuk. Ob dramatizaciji in plesu smo se spoznali in se naučili vsebino pesmi. Ob tem smo se zelo zabavali. Za zaključek smo dramatizacijo spremenili v igro in vsebino pesmice tudi narisali.

LISIČKA JE PRAV ZVITA ZVER

LISIČKA JE PRAV ZVITA ZVER,
POD SKALCO IMA SVOJ KVARTIR.
PA Z REPKOM MIGLJA,
PA S KREMLJI PRASKA,
PA VPRAŠA ČE LOVEC DOMA.

OJ LOVEC PA NA SKALCI SEDI,
NABITO PUŠKO V ROKAH DRŽI.
PA ČAKA NA NJO,
DA USTRELIL JO BO,
ČE LE PRIKAZALA SE BO.

LISIČKA PA JE ZVITA BLA,
PRI DRUGI LUKNJI VEN JE ŠLA.
SE SLADKO SMEJI,
KER ULOVIL JE NI,
PA JAGRCU FIGCE MOLI.

LISIČKA JE PRAV ZVITA ZVER, POD SKALCO IMA SVOJ KVARTIR.

PA Z REPKOM MIGLJA,

PA S KREMLJI PRASKA,

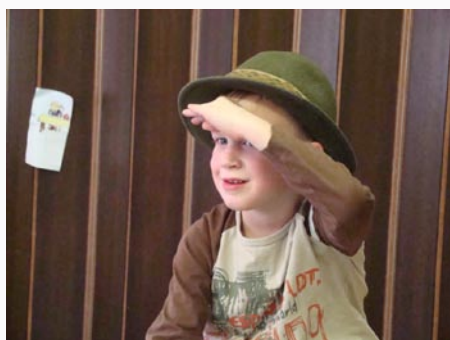
PA VPRAŠA ČE LOVEC DOMA.

OJ LOVEC PA NA SKALCI SEDI,
NABITO PUŠKO V ROKAH DRŽI.

PA ČAKA NA NJO,
DA USTRELIL JO BO,

ČE LE PRIKAZALA SE BO.

LISIČKA PA JE ZVITA BLA,
PRI DRUGI LUKNJI VEN JE ŠLA.

SE SLADKO SMEJI,
KER ULOVIL JE NI,
PA JAGRCU FIGCE MOLI.

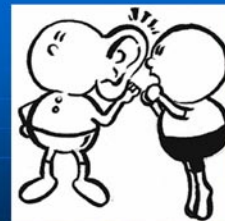
GOVORNI NASTOP - MOJ APARAT

Rok Korent, 7. razred, Osnovna šola Destrnik-Trnovska vas

MOJ APARAT

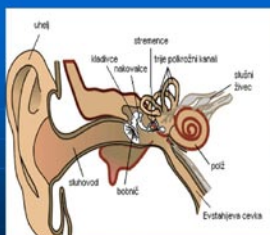

Predstavljam vam moj aparat za poslušanje -
saj želim vsadek

Vi
poslušate
z ušesi.

Zvok gre v
uho, na
bobnič,
slušne
koščice in
v polža. V
polžu se
spremeni v
električni
impulz.

Gre v možgane.
Možgani
spoznajo zvok.
Tako slišimo in
razumemo.

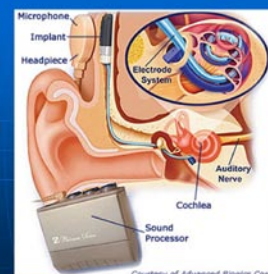
Jaz poslušam z aparatom.
Pred operacijo sem bil gluha.

V Ljubljani so me operirali.

Odpri so mi
kost za
ušesom.
Vstavili so
mi
sprejemnik.

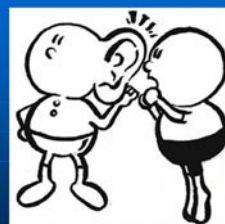
Sprejemnika
ne vidite.
Je v glavi in
gre v polža.

Zunaj imam
aparat. V
aparatu so
mikrofon in
baterije.

Kadar so
baterije prazne,
piska. Nato nič
ne slišim.
Zamenjam
baterije in spet
slišim.
Baterije držijo
tri dni.

Vi
poslušate
z ušesi.

Dobro slišim, če je okrog
mene tiho. V hrupu slabo
slišim in ne razumem.

Poslušati je težko. Hitro se
utrudim. Včasih me boli glava.

Vesel
sem, da
slišim.

Rok Korent, 7. a
15. 10. 2007

Hear now. And always

INTERVJU Z ROKOM KORENTOM O NJEGOVM GOVORNEM NASTOPU

Diana Ropert, Center za sluh in govor Maribor

Rok Korent hodi v 7. razred devetletke. Kot vsi ostali je moral tudi on pripraviti govorni nastop. Pri slovenščini, angleščini ter pri drugih predmetih mora imeti različne predstavitve. Govorni nastop, ki ga je imel pri slovenskem jeziku, je pripravljen deliti tudi z nami.

O nastopu sva imela kratek intervju.

Diana: Koliko govornih nastopov imate v enem šolskem letu?

Rok: Imamo dva do tri govorne nastope pri slovenščini in enega pri angleščini ter predstavitve pri drugih predmetih.

Diana: Kdo ti da temo za govorni nastop?

Rok: Za govorni nastop sem si lahko izbral karkoli. Opisal bi lahko žival, predmet, dogodek ...

Diana: Kje si dobil idejo, da predstaviš polžev vsadek?

Rok: Pomagala mi je Nives Skamlič (logopedinja, ki ga ima dodatno strokovno pomoč).

Diana: Povej nam, kako si se lotil dela?

Rok: Najprej sem opisal, kako je bilo, ko sem bil majhen. Potem sem opisal delovanje svojega ušesa. Opisal sem aparat.

Diana: Kje si dobil vse informacije?

Rok: Vse informacije sem dobil na internetu.

Diana: Si opisal tudi svoje občutke, ker ne slišiš?

Rok: Ja, navadil sem se že. Če je okoli mene hrup, slišim slabo.

Diana: Kako dolgo si se pripravljaj za nastop?

Rok: Kakšen teden. Ko sem ga

pripravljaj, sem se tudi učil, kako ga bom povedal.

Diana: Kaj si čutil, ko si stal pred razredom?

Rok: Pred nastopom me je bilo strah in vroče mi je bilo.

Diana: Tudi jaz imam tremo pred nastopom.

Rok: Kaj je to tremo?

Diana: To, da te je strah in da ti je vroče imenujemo trema.

Rok: Sedaj me je manj strah, ker že poznam sošolce. (Rok je v tem šolskem letu prišel iz podružnične šole. Združili so dva razreda. Ni mu bilo lahko.)

Diana: Kako je bila učiteljica zadovoljna s tvojim nastopom?

Rok: Ja, ja, v redu! Pet sem dobil.

Diana: Kako so bili zadovoljni sošolci?

Rok: Ja!

Diana: So ti kaj ploskali?

Rok: Ja, itak!

Diana: Kakšen občutek si imel po nastopu?

Rok: V redu!

Diana: Če bi lahko sam izbral, bi še izbral govorni nastop?

Rok: Ne, ne bi. Brez veze.

Diana: Dobil pa si dobro oceno.

Rok: Ja, drugače pa se pač veliko učim.

Najin razgovor je Rok končal s: »Hvala bogu, da je danes petek!«

Jaz sem se z njim zelo strinjala.

Rok Korent

MOJCA RAZISKUJE, SPRAŠUJE ...

Mojca Mihelič

Odločila sem se, da bom pisala o treh različnih temah; o podnapisih na televiziji, o Mihelinem raziskovanju za projektno nalogo in o mojih težavah pri odločitvi za študij.

Podnapisi na televiziji nam, ki imamo težave s sluhom, zelo olajšajo spremljanje programa na TV. Sama zelo rada spremljam Poročila na Sloveniji 1, kjer si preko teleteksta nastavim podnapise. Problem se pojavi, če hočem gledati poročila 24ur na POP TV, kjer pa podnapisov ni. Prav tako ne morem spremljati kontaktnih oddaj oz. si ogledati slovenskih filmov, ker mi jih nikakor ne uspe razumeti, saj po navadi govorci oz. igralci govorijo prehitro in velikokrat tudi v narečju. Ker sem gluha od rojstva, sem se nekako navadila na to, da mi pač niso dostopne vse informacije kot ostalim. Ne morem pa si zamisliti starejših ljudi, ki jim sluh upade zaradi starosti in so bili navajeni, da slišijo poročila, potem pa naenkrat tega ne morejo več. V nekaterih oddajah sicer vključijo tolmača (na primer v oddaji za Rdeči Križ), da govor prevede v kretnje, ki pa jih razume malo ljudi. Niti takrat, kadar govorijo pomembni ljudje, na primer predsednik, ni podnapisov na televiziji. Razumem, da to ni možno, kadar je to oddaja v živo, lahko pa bi bili v ponovitvah. Mar mi nimamo pravice vedeti, kaj govorijo (mislijo) drugi ljudje?

Pa še to: res bi bilo super, če bi se malo bolj potrudili s podnapisi, saj sem velikokrat opazila, da so napisane besede pomešane, manjkajo črke, besedilo se ne ujema s tistim, kar trenutno govorec govori, besedilo se pokaže zelo na hitro, da ne utegneš

prebrati ... Res sem žalostna, da nimajo posluha za nas tam na televiziji. Potrudila se bom in se pozanimala, kaj moramo storiti, da bi nam prisluhnili.

Rada bi pohvalila svojo sestro Mihelo.

Mihela in njena sošolka sta opravili raziskovalno nalogo z naslovom: Tudi »drugačni« so lahko športno aktivni. V nalogi sta raziskovali, kako so športno aktivni učenci s posebnimi potrebami v vseh oblikah prizadedenosti, ne samo gluhi in naglušni, temveč tudi npr.: slabovidni oz. slepi učenci, učenci z motnjami v duševnem razvoju, dolgotrajno bolni, gibalno ovirani učenci itd.

Presenetilo me je nekaj odgovorov, ki so jih zapisali profesorji v anketi, recimo na prašanje: Kaj menijo, s katerim športom se gluhi in naglušni posamezniki ne morejo ukvarjati. Menili so, da so to ples in borilni športi. Mene in Mihelo je to zelo presenetilo, saj je moja sestra naglušna, pa zelo rada pleše in tudi hodi na plesne vaje ter se je nekoč ukvarjala s karatejem. Obe se strinjava, da midve nimava s športom nobenih težav in se normalno vključujeva v vse športne dejavnosti. Za ples pa poleg glasu začutimo vibracije, torej vemo, kdaj se je začela glasba. Večina nas s posebnimi potrebami se zelo rada športno udejstvuje, saj nas druženje v športu z vrstniki veseli.

Čestitam Miheli in Ane-Marie, da sta tako dobro naredili to

raziskovalno nalogo in upam, da jo bosta lahko še kje predstavili, saj je zelo zanimiva.

Že nekaj časa premišljujem o tem, kaj bi šla študirat po končani gimnaziji. Sicer imam še eno leto časa, a kaj, ko leto tako hitro mine, jaz pa potrebujem veliko časa za razmislek, tuhtanje itd. Glede na informacije je zelo težko izbrati pravi študij, predvsem pa omejeno, kajti nam, gluhim in naglušnim ljudem s PV, je težko najti službo. Zato je še težja odločitev, kaj naj sploh študiram! Sprva sem si zaželela postati psihologinja ali pedagoginja, saj me veseli biti v stiku z ljudmi. Nekaj časa sem razmišljala o pravi in ugotovila, da tudi to ne bi bilo najboljša zame. Zato zdaj veliko razmišljam, da bi študirala fizioterapijo ali umetnostno zgodovino. Res morda ne bi bilo slabo, če bi bila fizioterapevtka, saj si lahko z ljudmi, ki imajo težave, mene pa veseli, da jim pomagam.

Mi lahko kdo pomaga z nasveti? Lepe pozdrave vsem bralcem in bralkam.

5. KONGRES OTORINOLARINGOLOGOV SLOVENIJE

Združenje otorinolaringologov Slovenije Slovenskega zdravniškega društva organizira 5. kongres otorinolaringologov Slovenije, ki bo od 25.-27.9.2008 v Kongresnem centru Term Radenci.

STROKOVNO SREČANJE V REKI

Od 28. do 29. marca 2008 bo v Reki strokovno srečanje z naslovom: Različni pristopi v zgodnji diagnostiki in rehabilitaciji otrok s težavami v razvoju.

Teme:

- Komunikacijske potrebe otrok z motnjo sluha
- Ali bo moj otrok govoril?
- Zgodnja komunikacija in intervencija
- Center, starši, otrok; kaj je čigava odgovornost?

OBOJESTRANSKA DODELITEV POLŽEVEGA VSADKA (PV)

Obojestranska dodelitev PV je danes »vroča« tema v razvitih državah. Tudi pri nas starši že postavljajo vprašanja o tej možnosti.

Podatki, ki jih posredujejo strokovnjaki in uporabniki, navajajo koristi, ki jih prinaša obojestransko poslušanje. Tako kot je to že dolgo znano pri uporabi slušnih aparatov, uporabniki dveh PV poročajo o boljšem razumevanju govora v hrupu, določanju izvora zvoka in manjšem naporu pri poslušanju.

Podatki iz leta 2003, ki jih posreduje nemško združenje za foniatrijo in pedoavdiologijo, temeljijo na raziskavi dveh skupin po 10 otrok. Otroci v prvi skupini so dva polževa vsadka dobili pred drugim letom starosti, otroci v drugi skupini pa en polžev vsadek med 2. in 4. letom starosti. Rezultati prve skupine

kažejo dobre sposobnosti lokalizacije zvoka. Nadaljnje spremljanje bi naj pokazalo, ali bo tudi poslušanje v hrupu pokazalo enak uspeh kot pri odraslih uporabnikih.

Raziskave odraslih uporabnikov kažejo takojšnje izboljšanje poslušanja v tišini in hrupu, čeprav še nekaj časa ne izenačijo poslušanja na obeh straneh.

Strokovnjaki v Nemčiji si prizadevajo, da bi obojestranska implantacija postala standardna možnost, ki bi jo krila zavarovalnica.

Povzeto po:

1. Nucleus news
2. 20. Wissenschaftliche Jahrestagung der DGPP, 2003.

S PONEDELJKOM 10.3. 2008, SE JE ZAČEL TEDEN MOŽGANOV 2008

SiNAPSA, Slovensko društvo za nevroznanost, je bilo ustanovljeno konec julija 2003 kot izraz želje raziskovalcev in kliničnih strokovnjakov, ki se pri svojem delu srečujejo z živčnim sistemom, po vzpostavitvi medsebojnega stika, olajšanju povezovanja in vzpodbujanju uresničevanja multidisciplinarnih projektov v slovenski nevroznanosti. Navezovanje stikov med strokovnjaki prek meja posameznih raziskovalnih usmeritev in metodoloških pristopov je zato pogoj za oblikovanje celovite predstave o mehanizmi delovanja živčevja na vseh ravneh, od sporazumevanja med celicami do višjih spoznavnih procesov.

Ustanovitev nacionalnega društva ima pomen tudi za organizirano predstavljanje slovenske nevroznanosti navzven in kot dejavnik povezovanja slovenskih raziskovalcev, ki v nevroznanosti delujejo v tujini. Kmalu

po ustanovitvi je SiNAPSA zato oddala prošnjo za včlanitev v svetovno organizacijo za raziskovanje možganov (International Brain Research Organization, IBRO), ki je slovensko društvo sprejela v redno članstvo. Oddali so tudi prošnjo za včlanitev v Zvezo evropskih nevroznanstvenih društev (Federation of European Neuroscience Societies, FENS). Na njihovi internetni strani si pod koščki možganske sestavljanke lahko ogledate številne prispevke.

NEUROTH V SLOVENIJI

Firma Neuroth se je s prevzemom 25 poslovalnic v Sloveniji povečala; tako ima sedaj 128 poslovalnic. K nam prinašajo novo ponudbo: na enem mestu bo možno izbirati med proizvodi različnih firm (Oticon, Phonak, Siemens, Widex).

Firma je prisotna v štirih državah Evrope, v Avstriji (matična firma), v Švici in Lichtensteinu ter sedaj v Sloveniji.

Predstavnica firme Neuroth AG, Waltraud Schinko - Neuroth pravi: »Prisotnost na tržišču je za Neuroth izziv in naložba v prihodnost. V čim krajšem času želimo naš avstrijski standard prenesti v Slovenijo. Ponudili bomo dodatne izdelke in obveščali javnost o področju izgube sluha.«

Sodelavci Audiovox in Gattona v Sloveniji so dobra osnova in se bodo harmonično vklopili v novo organizacijo.

Firma Neuroth ima več kot 100-letno tradicijo na področju slušnih aparatov in danes zaposluje okoli 600 sodelavcev. Njihov cilj je najti najboljšo rešitev posameznikom z motnjo sluha.

Splošni pogoji za zavarovanje osebni slušni aparatov

Izrazi v teh pogojih pomenijo:

- zavarovalec** - osebo, ki sklene zavarovalno pogodbo;
zavarovanec - osebo, katere premoženje in/ali premoženjski interes je zavarovan. Zavarovalec in zavarovanec je ista oseba, razen pri zavarovanju na tuj račun;
polica - listino o zavarovalni pogodbi;
premija - znesek, ki ga zavarovalec plača zavarovalnici;
zavarovalnina - znesek, ki ga zavarovalnica plača po zavarovalni pogodbi.

Kjer je v teh pogojih naveden kot predmet zavarovanja "stvar", velja ta izraz za slušni aparat in njegove dele.

1. člen - ZAVAROVANE NEVARNOSTI

- Zavarovanje krije v obsegu, ki je določen s temi pogoji vsako uničenje ali poškodovanje zavarovane stvari razen zaradi:
 - pomanjkljivosti ali napak, ki so obstajale ob času sklenitve zavarovanja in so bile ali bi morale biti znane zavarovancu;
 - uporabe v nasprotju z navodili proizvajalca;
 - pomanjkljivega vzdrževanja.
- Zavarovanje prav tako ne krije:
 - posredne škode, ki nastane ob zavarovalnem primeru (izguba življenjskih komunikacijskih sposobnosti, izguba zasluzka ipd.);
 - škode, ki nastane v garancijskem roku in jo je dolžan povrniti proizvajalec, če njuno jamstvo ni sporno;
 - izgube celega aparata ali le dela aparata, če to ni posledica kraje, vloma ali ropu - če gre za krajo, vlom ali rop, velja kot, da je stvar uničena;
 - stroškov vzdrževanja;
 - jedrskih reakcij, jedrske radiacije ali radioaktivne kontaminacije.

2. člen - PREDMET ZAVAROVANJA

- Predmet zavarovanja je osebni slušni aparat in njegovi deli, ki so funkcionalno vezani z njim.
- Baterije so krite z zavarovanjem le, če so ob škodi bili vidno poškodovani tudi osnovni deli aparata. Baterije so krite z zavarovanjem tudi, če je bil aparat ukraden ali odnešen pri vlomu ali ropu.

3. člen - ZAVAROVALNI KRAJ

Zavarovani aparat je zavarovan kjerkoli, če ga nosi zavarovanec ali v istem kraju, kot se sicer nahaja zavarovanec.

4. člen - ZAVAROVALNA VREDNOST

Zavarovalna vrednost stvari je nabavna cena nove stvari, zmanjšana za znesek izgubljene vrednosti zaradi obrabe, starosti ter ekonomske in tehnične zastarelosti (amortizacija).

5. člen - OBRAČUN ŠKODE

- Škoda, ki jo krije zavarovanje, se obračuna v primeru:
 - uničenja ali izginitve zavarovane stvari - po zavarovalni vrednosti stvari ob zaključku likvidacije zavarovalnega primera;
 - poškodbe zavarovane stvari (delna škoda) - po stroških popravila, kolikor bi znašali ob zaključku likvidacije zavarovalnega primera, zmanjšanih za izgubljeno vrednost stvari zaradi obrabe, starosti, ekonomske in tehnične zastarelosti (amortizacija), če ni drugače dogovorjeno.V škodo se ne računajo stroški, ki so nastali ob popravilu zaradi izboljšave, izpopolnitve ali drugih sprememb na zavarovani stvari.
- Šteje se tudi, da je stvar uničena in se zato škoda obračuna po 1) točki prejšnjega odstavka, če bi stroški popravila dosegli vrednost stvari, zmanjšano za vrednost ostankov.
- Ostanki uničenih ali poškodovanih stvari ostanejo zavarovancu in se obračunajo po tržni ceni ob zaključku likvidacije zavarovalnega primera ter po stanju, v kakršnem so bili takoj po zavarovalnem primeru.

6. člen - ZAVAROVALNA VSOTA

- Če ni drugače dogovorjeno, jamči zavarovalnica le do višine dogovorjene zavarovalne vsote.
- Sklenitelj ali zavarovalnica lahko zahtevata, da se za naslednja zavarovalna leta znižata zavarovalna vsota in premija, če zavarovalna vsota presega zavarovalno vrednost.
- Če je zavarovalna pogodba sklenjena brez zavarovalne vsote ali na neomejeno vrednost, velja, da je zavarovanje sklenjeno na dejansko vrednost.

7. člen - DAJATEV ZAVAROVALNICE (ZAVAROVALNINA)

- Če je zavarovalna vsota enaka zavarovalni vrednosti ali višja od nje, zavarovalnica ob zaključku likvidacije zavarovalnega primera plača obračunano škodo v polnem znesku, vendar največ do višine zavarovalne vrednosti.
- Če je zavarovalna vsota ob zaključku likvidacije zavarovalnega primera nižja od zavarovalne vrednosti (podzavarovanje), plača zavarovalnica obračunano škodo le v razmerju med zavarovalno vsoto in zavarovalno vrednostjo, vendar največ do višine zavarovalne vsote.
- Zavarovanec je pri vsaki škodi udeležen s soudeležbo, ki znaša 5% od zavarovalne vsote.
- Če so zavarovane stvari ukradene ali odnešene pri vlomu ali ropu, izplača zavarovalnica zavarovalnino po preteku 30 dni od nastanka tega dogodka, razen če okoliščine ne pogojujejo drugega roka. Če se ukradene ali odnešene stvari v tem roku najdejo, jih je zavarovanec dolžan sprejeti nazaj.

8. člen - SKLENITEV ZAVAROVALNE POGODBE

- Zavarovalna pogodba je sklenjena na podlagi pisne ali ustne ponudbe.
- Zavarovalnica lahko po prejemu ponudbe zahteva dopolnitve ali pojasnila. Šteje se, da je ponudba prispela k zavarovalnici, ko le-ta prejme zahtevane dopolnitve ali pojasnila.
- Določbe o sklenitvi zavarovalne pogodbe se uporabljajo tudi, ko se spremeni obstoječa zavarovalna pogodba, razen v primeru spremembe zavarovalnih pogojev ali premijskega cenika.

9. člen - ZAČETEK IN KONEC ZAVAROVALNEGA KRITJA

- Obveznost zavarovalnice iz zavarovalne pogodbe se prične po izteku 24. ur dneva, ki je v polici naveden kot začetek zavarovanja, če je do tega dne plačana prva premija oziroma po izteku 24. ure dneva, ko je premija plačana, če ni drugače dogovorjeno.
- Obveznost zavarovalnice preneha po izteku 24. ure dneva, ki je v polici naveden kot dan poteka zavarovanja. Če je v polici naveden samo začetek zavarovanja, se zavarovanje nadaljuje iz leta v leto, dokler ga katera od pogodbenih strank ne odpove. Odpovedati ga mora vsaj 3 mesece pred koncem tekočega zavarovalnega leta.
- Če je zavarovanje sklenjeno za več kot 3 leta, sme po preteku tega časa vsaka stranka z odpovednim rokom šestih mesecev odstopiti od pogodbe, s tem da to pisno sporoči drugi stranki.

10. člen - PLAČILO PREMIJE

- Prvo ali enkratno premijo mora zavarovalec plačati ob prejemu zavarovalne listine, naslednje premije pa prvi dan vsakega zavarovalnega leta. Če je dogovorjeno, da se premija plačuje v obrokih, zapadejo ob nastanku zavarovalnega primera v plačilo vsi premijski obroki tekočega zavarovalnega leta.
- Če je dogovorjeno, da se premija plačuje v obrokih ali za nazaj, se lahko obračunajo redne obresti od zneska premije, za katero je dogovorjena odložitve plačila. Če obročna premija ni plačana do dneva zapadlosti, se lahko obračunajo zamudne obresti.
- Če je premija plačana po pošti, velja za čas plačila dan, ko je bil premijski znesek pravilno izročen pošti. Če pa je premija plačana z virmanom, velja za čas plačila dan, ko pride nalog k banki zavarovalnice.

- (4) Če je bila glede na dogovorjeni čas zavarovanja v zavarovalni pogodbi določena nižja premija, zavarovanje pa je iz kateregakoli razloga prenehalo pred potekom tega časa, ima zavarovalnica pravico terjati razliko do tiste premije, ki bi jo moral zavarovalec plačati, če bi bila pogodba sklenjena le za toliko časa, kolikor je resnično trajala.
- (5) V primeru prenehanja veljavnosti zavarovalne pogodbe zaradi neplačane zapadle premije mora zavarovalec plačati premijo za neplačani čas do dneva prenehanja veljavnosti pogodbe ali celotno premijo za tekoče zavarovalno leto, če je do dneva prenehanja veljavnosti pogodbe nastal zavarovalni primer, za katerega mora zavarovalnica plačati zavarovalnino.

11. člen - POSLEDICE, ČE PREMIJA NI PLAČANA

- (1) Obveznost zavarovalnice, da izplača zavarovalnino preneha v primeru, če zavarovalec do zapadlosti ne plača zavarovalne premije, ki je zapadla po sklenitvi pogodbe, in tega tudi ne stori kdo drug, ki je za to zainteresiran, po tridesetih dneh od dneva, ko je bilo zavarovalcu vročeno priporočeno pismo zavarovalnice z obvestilom o zapadlosti premije, pri čemer pa ta rok ne more izteči prej, preden ne preteče trideset dni od zapadlosti premije.
- (2) Zavarovalnica lahko po izteku roka iz prvega odstavka tega člena, če je zavarovalec v zamudi s plačilom premije, ki jo je treba plačati po sklenitvi pogodbe oziroma druge in naslednjih premij, razdre zavarovalno pogodbo brez odpovednega roka, s tem da razdrte zavarovalne pogodbe nastopi s iztekom roka iz prvega odstavka tega člena in s prenehanjem zavarovalnega kritja, če je bil zavarovalec na to opozorjen v priporočenem pismu z obvestilom o zapadlosti premije in o prenehanju zavarovalnega kritja.
- (3) Če zavarovalec plača premijo po izteku roka iz prvega odstavka tega člena, vendar v enem letu od zapadlosti premije, je zavarovalnica dolžna, če nastane zavarovalni primer od 24. ure po plačilu premije in zamudnih obrestih, plačati zavarovalnino. Če zavarovalec premije v tem roku ne plača, zavarovalna pogodba preneha veljati s potekom zavarovalnega leta.

12. člen - POVRAČILO PREMIJE

- (1) Zavarovalnici pripada premija za tekoče zavarovalno leto v celoti, če je zavarovana stvar uničena zaradi zavarovane nevarnosti.
- (2) Zavarovalnica vrne del premije za neuporabljeni čas zavarovanja, če je zavarovana stvar uničena zaradi nezavarovane nevarnosti.
- (3) Če je zavarovana stvar uničena pred začetkom jamstva, vrne zavarovalnica vso plačano premijo.
- (4) V drugih primerih prenehanja veljavnosti zavarovalne pogodbe pred koncem dobe, za katero je plačana premija, pripada zavarovalnici premija do tistega dne, do katerega traja njeno jamstvo, če ni drugače dogovorjeno.

13. člen - ZAVAROVALNI PRIMER

Šteje se, da je nastal zavarovalni primer v trenutku, ko so zaradi zavarovane nevarnosti pričele nastajati poškodbe na zavarovani stvari.

14. člen - ZAVAROVANČEVE DOLŽNOSTI PO ZAVAROVALNEM PRIMERU

- (1) Zavarovanec mora prijaviti zavarovalnici nastanek zavarovalnega primera najkasneje v treh dneh od dneva, ko zanj zve. V nasprotnem primeru zavarovalnica lahko odkloni plačilo zavarovalnine.
- (2) Zavarovanec mora dati zavarovalnici vse podatke in druge dokaze, ki so potrebni za ugotavljanje vzroka, obsega in višine škode.
- (3) Zavarovanec mora o zavarovalnem primeru, ki je nastal zaradi požara in eksplozije, kraje, vloma ali ropa, takoj obvestiti pristojni organ za notranje zadeve (policijo).

15. člen - IZVEDENSKI POSTOPEK

- (1) Vsaka pogodbeni stranka lahko zahteva, naj določena sporna dejstva ugotavljajo izvedenci.
- (2) Vsaka stranka imenuje enega izvedenca izmed oseb, ki s strankami niso v delovnem razmerju. Imenovana izvedenca pred začetkom dela imenujeta tretjega izvedenca, ki da svoje mnenje le, kadar so ugotovitve prvih dveh izvedencev različne in le v mejah njihovih ugotovitev.
- (3) Vsaka stranka nosi stroške za izvedenca, ki ga je imenovala, za tretjega izvedenca nosi vsaka stranka polovico stroškov.
- (4) Ugotovitve izvedencev so obvezne za obe strani.

16. člen - ZAVAROVANJE PO ZAVAROVALNEM PRIMERU

- (1) Po zavarovalnem primeru, pri katerem so bile zavarovane stvari poškodovane, se zavarovalno razmerje nadaljuje brez spremembe.
- (2) Za stvari, ki po zavarovalni pogodbi veljajo za uničene, zavarovanje po zavarovalnem primeru preneha.

17. člen - SPREMEMBA ZAVAROVALNIH POGOJEV ALI PREMIJSKEGA CENIKA

- (1) Če zavarovalnica spremeni zavarovalne pogoje ali premijski cenik, mora o spremembi obvestiti zavarovalca vsaj 60 dni pred potekom tekočega zavarovalnega leta.
- (2) Zavarovalec ima pravico, da v 60 dneh po prejemu obvestila zavarovalno pogodbo odpove. Pogodba preneha veljati s potekom tekočega zavarovalnega leta.
- (3) Če zavarovalec zavarovalne pogodbe ne odpove, se ta z začetkom prihodnjega leta spremeni v skladu z novimi zavarovalnimi pogoji ali premijskim cenikom.

18. člen - SPREMEMBA NASLOVA

- (1) Zavarovalec mora obvestiti zavarovalnico o spremembi svojega osebnega imena ali bivališča oziroma svoje firme ali sedeža v petnajstih dneh od dneva spremembe.
- (2) Če je zavarovalec spremenil svoje osebno ime ali bivališče, oziroma svojo firmo ali sedež, pa tega ni sporočil zavarovalnici, zadošča, da zavarovalnica obvestilo, ki ga mora sporočiti zavarovalcu, pošlje na naslov njegovega zadnjega bivališča oziroma njegove firme ali sedeža.

19. člen - NAČIN OBVEŠČANJA

- (1) Dogovori o vsebini zavarovalne pogodbe so veljavni le, če so sklenjeni v pisni obliki.
- (2) Vsa obvestila in izjave, ki jih je treba dati po določbah zavarovalne pogodbe, morajo biti pisne.
- (3) Obvestilo ali izjava je dana pravočasno, če se pred koncem roka pošlje s priporočenim pismom.
- (4) Izjava, ki jo je treba dati drugemu, velja šele tedaj, ko jo ta prejme.

20. člen - UPORABA ZAKONA

Za razmerje med zavarovalcem oziroma zavarovancem na eni in zavarovalnico na drugi strani se uporabljajo tudi določila Obligacijskega zakonika.

21. člen - PRISTOJNOST V PRIMERU SPORA

Spore med zavarovalcem oziroma zavarovancem na eni in zavarovalnico na drugi strani rešuje sodišče, pristojno po kraju sklenitve zavarovalne pogodbe.

Prvi vodotesni* govorni procesor na svetu

Nucleus®
freedom™

ena celovita rešitev za boljši sluh

Vodotesni govorni procesor, ki je odporen na prekomerno potenje, vlago in kapljice vode, je le ena od inovacij, razvitih na podlagi novega, revolucionarnega sistema polževega vsadka, Nucleus® Freedom™.

Za dodatne informacije obiščite našo spletno stran www.cochlear.com ali pa se obrnite na podjetje SALUS, Ljubljana, d.d., ki je zastopnik družbe Cochlear v Sloveniji (tel.: 01/5899172, e-mail: cochlear@salus.si).

*Govorni procesor Nucleus Freedom je vodotesen do stopnje IP44 po mednarodnem standardu IEC60529. Procesorja ne smete potapljati v vodo. Nucleus je zaščiteno ime družbe Cochlear Limited. Cochlear, eliptični logo in Freedom so zaščitena imena družbe Cochlear Limited.

Hear now. And always

Cochlear™